

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Politické aspekty územní samosprávy,
charakter komunální politiky obcí okresu Pardubice

Bc. Andrea Hochmanová

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Andrea Hochmanová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Politické aspekty územní samosprávy charakter komunální politiky obcí okresu Pardubice

Název anglicky

Political aspects of local government – character of communal politics municipality in the district of Pardubice

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude ověřit uplatnitelnost teorie Stanislava Balíka. Ta interpretuje charakter komunální politiky českých municipalit v případě dvou vybraných okresů Šumperk a Chrudim. Práce bude orientována na obce okresu Pardubice.

Metodika

Práce bude pojata jako studie obcí okresu Pardubice. Objekty zájmu budou zejména výsledky voleb v jednotlivých obcích. Práce bude metodicky vycházet z postupů Stanislava Balíka. Datovou základnu budou tvořit zejména volební data, dostupná prostřednictvím Českého statistického úřadu.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

volby, obec, územní samospráva, zastupitelstvo, voliči, politické strany, nezávislí kandidáti

Doporučené zdroje informací

BALÍK, S.: Komunální politika. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 256 s. ISBN 978-80247-2908-4.

BALÍK, S.: Studie ke komunálním volbám 2010. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 140 s. ISBN 978-80-210-5854-5.

ČMEJREK, J.: Obce a regiony jako politický prostor. Praha: Alfa, 2008. 165 s. ISBN 80-87197-00-3.

RYŠAVÝ, ŠARADÍN: Zastupitelé českých měst a obcí. Praha: SLON, 2011. 191 s. ISBN 978-80-7419-042-1.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Radek Kopřiva, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Politické územní samosprávy, charakter komunální politiky obcí okresu Pardubice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25.11.2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Radku Kopřivovi, Ph.D. za pomoc a ochotu při výběru tématu a za příkladné vedení práce, a JUDr. Ing. Petru Petržílkovi, Ph.D. za odbornou podporu a detailní seznámení s praxí v komunální politice.

Politické aspekty územní samosprávy charakter komunální politiky obcí okresu Pardubice

Political aspects of local government – character of communal politics municipality in the district of Pardubice

Souhrn

Diplomová práce ověřuje uplatnitelnost teorie Stanislava Balíka. Ta interpretuje charakter komunální politiky českých municipalit v případě dvou vybraných okresů Šumperk a Jeseník. Práce je orientována na obce okresu Pardubice.

Summary

The dissertation verifies the application of the Stanislav Balík's theory. There is interpreted the character of the Czech local government policy by way of an example of two representative districts Šumperk and Jeseník. The work is aimed at municipalities in the district of Pardubice.

Klíčová slova: volby, obec, územní samospráva, zastupitelstvo, voliči, politické strany, nezávislí kandidáti.

Keywords: the elections, municipality, local autonomy, local authority, constituents (voters), political parties, independent candidates.

Obsah

1.	Úvod	9
2.	Cíl práce a metodika	10
3.	Teoretická východiska	11
3.1	Sledované období a oblasti	11
3.2	Okres Jeseník	13
3.3	Politické aspekty lokální demokracie	15
3.4	Teorie volební účasti	19
3.4.1	Faktory ovlivňující volební účast	20
3.4.2	Nárůst volební účasti v roce 2006	22
3.4.3	Teorie vlivu volební účasti na zisky politických stran	23
3.5	Velké politické strany v komunální politice	26
3.6	Ženy v komunální politice	27
4.	Analytická část	30
4.1	Výzkumné otázky	30
4.2	Charakteristika Pardubického okresu	30
4.3	Volební účast	33
4.3.1	Volební účast v okrese Pardubice	33
4.3.2	Vliv volební účasti na zisky politických stran	38
4.3.3	Výsledky a diskuze k volební účasti a vlivu volební účasti na zisky politických stran	40
4.3.4	Souhrn	46
4.4	Pozice velkých politických stran v zastupitelstvech pardubických obcí s obecní radou	47
4.5	Starostky	49
5.	Závěr	51
5.1	Volební účast	51
5.2	Velké parlamentní strany v komunální politice	53
5.3	Ženy v politice	55
5.4	Apel autorky	56
6.	Seznam použitých zdrojů	57

Seznam tabulek.....	68
Seznam grafů.....	69
Seznam použitých zkratek.....	69

1. Úvod

Autorka zvolila dané téma své diplomové práce s ohledem na vzrůstající zájem o vývoj k demokracii v devadesátých letech, kdy se u nás formulovaly základy komunální politiky a demokracie na úrovni obcí, a na další vývoj demokracie v Čechách v 21. století. K tomuto vývoji k demokracii (na té velmi obecné rovině) vyvolanému frustračními reakcemi na dysfunkce, selhání a blokace plynoucí z právě zaniklého totalitního systému reprezentovaného vládou jedné strany na všech úrovních, již v současné době existuje ucelená teorie, prezentovaná mnoha autory. Česká politická věda se během uplynulých dvaceti let dramaticky rozvíjela a na poli teorie působí především formou studií s různými tématy, zkoumanými oblastmi, způsoby zkoumání i teoretickými přístupy. „Jedny z prvních politologických studií se věnovaly výhradně možnostem analýzy statické podoby lokálních stranických systémů – interpretaci volebních výsledků (např. Hudák, Jüptner, Svoboda 2003; Balík 2003), charakteru lokálních stran (Čmejrek 2003; Šaradín, Outlý 2004 a další), vlivu a konstrukci komunálního volebního systému (Outlý 2003; Bubeníček 2004). Současné analýzy navázaly také na řadu sociologických studií, které se při zkoumání sociálních aspektů lokální politiky zabývaly problematikou politické kultury (např. Vajdová 1996; Vajdová, Kostecký 1997), sociálními sítěmi (Bušítková 1999), postoji lokálních politiků a jejich úlohou v komunální politice (Hanšpach 1992; Vajdová 1995; Illner 2001; Ryšavý 2009 a další) atd.“ (Kubálek, Bubeníček, 2012, s. 284). Z existující teorie diplomová práce vychází. Vzhledem ke směřování této práce a autorkou zvolenému rozsahu zkoumání politického života v České republice byly důležité především práce zabývající se volebním chováním (Balík, 2008, Kopřiva 2006), lokální demokracií (Illner, 2006, Valeš, 2007; Bubeníček 2010, Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010), legitimitou lokálních politických institucí (Kubálek, 2006), kontinuitou politické reprezentace (Čmejrek, Čopík 2009), o problematikou politické participace (Čmejrek 2005, 2009; Bubeníček, Čmejrek 2011), a v neposlední řadě komunální politikou jako celku (Kubálek, Bubeníček, 2012, s. 285). V zásadě nejstěžejnější je pro tuto práci publikace Stanislava Balíka *Okresy na Severu* (2008)¹, mapující komunální politiku v okrese Šumperk a v okrese Jeseník.

¹ Sekundární analýza dostupných statistických dat, týkajících se volebního chování a kandidátů do zastupitelstev ve vybraném regionu (Bernard, 2013, s. 82).

Jedním z důvodů toho, že lze v české komunální politice nalézt velké množství zkoumaných témat, je výrazná různost sídelní struktury. Z této diverzity vychází srovnání dvou diplomovou prací dotčených okresů, okresu Jeseník a okresu Pardubice.

Mimo dostatečného množství teorie zabývající se politickou vědou v Čechách je zde i snadno registrovatelný zvyšující se zájem o aktivní politickou účast. Diplomová práce se díky existující teorii a potvrzení, či vyvrácení hypotéz spojeným s volební účastí, politickými stranami a účastí žen v politice, dotýká obrazu společenského uspořádání v České republice na místní úrovni, obrazu komunální demokracie. Diplomová práce tak také částečně odpovídá na otázku, zda po roce 1989 idealizované představy o demokracii, že totiž ustavením jejích institucí se změní životní poměry lidí, lidé samotní (především ti, kteří zastupují zastupované), byly oprávněné nebo zda z nich vzešlo zklamání.

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je na příkladu obcí vybraného okresu ověřit uplatnitelnost teorie Stanislava Balíka orientovanou na interpretaci základních aspektů komunální politiky, které jsou popsány v jeho knize *Okresy na severu* (2008). Balík zkoumal výsledky komunálních voleb v okrese Šumperk a Jeseník. Diplomová práce je orientována na obce okresu Pardubice.

V diplomové práci je pro co nejpřesnější srovnání použita obdobná metodologie jako v *Okresech na severu* (Balík, 2008): kvantitativní² a interpretativně kvantitativní³ výzkum s využitím metody komparativní studie⁴.

Práce je strukturována do sedmi kapitol. První kapitola seznamuje s cílem diplomové práce a použitou metodikou. Kapitola Teoretická východiska přibližuje sledované období, okres Jeseník analyzovaný Stanislavem Balíkem v *Okresech na Severu* (2008), politické aspekty komunální demokracie a faktory ovlivňující volební účast. Tato kapitola také na základě *Okresů na Severu* (Balík, 2008) sleduje vývoj volební účasti v okrese Jeseník a postavení žen a velkých politických stran v komunální politice. V Analytické části jsou položeny výzkumné otázky, představen druhý ze sledovaných

² Kvantitativní výzkum využívá statistické metody k popisu společenských jevů (Drulák, 2008).

³ Interpretativně kvalitativní výzkum popisuje specifické chování nebo události uvnitř určité kultury za pomoci statistických metod (Drulák, 2008).

⁴ Srovnávací přístup s víceúrovňovým charakterem se zaměřením na srovnatelná data u dvou či více jednotek/společností.

okresů, Pardubický okres a hodnocena volební účast v něm. Je zde posuzován vliv volební účasti na zisky politických stran, pozice velkých politických stran a podíl starostek na radnicích v sledovaných okresech. V Závěru jsou shrnuty výsledky analýz sledovaných problematik, je zde odpovězeno na výzkumné otázky a apel autorky.

3. Teoretická východiska

3.1 Sledované období a oblasti

Diplomová práce sleduje období let 1995 až 2006⁵. Do tohoto okamžiku, kdy už bylo stabilizované právní prostředí (rozhodné z důvodu potřeb komparačních prací v rámci této diplomové práce), ale nikoliv politická a demokratická kultura, autorka diplomové práce záměrně situovala svůj výzkum. V období let 1995 až 2006 lze předpokládaly jisté rozdíly mezi počátkem a koncem tohoto období a také rozdíly mezi srovnávanými okresy Jeseník a Pardubice. Rozdíly v čase byly situovány do konce devadesátých let, kdy se mohl předpokládat vliv „blbě nálady“ (Havel, 1997) v porovnání s přelomem prvního desetiletí nového milénia, kdy se dala očekávat určitá stabilizace v souvislosti s odeznívajícími projevy mafiánské plutokracie⁶ a ekonomickým růstem. O blbě náladě mluvil poprvé Václav Havel v rudolfínském projevu. Bylo to na podzim 1997. Pravděpodobně měl tehdy na mysli negativní emoce související se stavem skepse, v němž občané byly politiky udržováni za účelem snadnější manipulace. Vrcholným vnějším projevem takové manipulace byla tzv. opoziční smlouva, kterou mezi sebou uzavřely dvě nejsilnější strany ODS a ČSSD, s cílem nechat věcem volný průběh. Za nejvyšší moudrost vlád v devadesátých letech bylo vyhlášeno laissez faire, neboli minimální zasahování státu. Toto fiktivní tržní hospodářství se stalo pozadím pro masové rozkrádání a loupeže, podvody a tunelování, které se dělo na úkor státu, přičemž dluhy měl svědomitě zaplatit daňový poplatník, například dopady tak zvaného bankovního socialismu (Tomšík, 2010, s. 272). Oproti tomu cca od roku 2004 se situace mění, právo začíná mít na vrh a z ekonomiky mizí mafiáni, ať již za mříže, například Tomáš Pitr (Parlamentní listy, 2013) nebo do zámoří, viz Radovan Krejčíř (Šrajer, 2007). Po vstupu do EU, kdy ČR musela transponovat evropská pravidla, se k nám konečně dostává ve větší míře relativně slušný

⁵ Stanislav Balík v titulu *Okresy na severu* (2008) analyzuje období v letech 1989 až 2006.

⁶ „Vláda nejbohatších vrstev, bohaté vládnoucí vrstvy vůbec.“ (Kraus, 2005, s. 630)

nadnárodní kapitál, který prvoplánově netěží z krádeží a podvodů. Situace se začíná stabilizovat a národní hospodářství roste.

Stejně jako Okresy na severu (Balík, 2008) i tato práce porovnává dva okresy, okres Pardubice a okres Jeseník. Kritériem výběru mezi okresy Jeseník a Šumperk byla velikost administrativně-obchodního centra. Dle dat Českého statistického úřadu mělo město Šumperk v roce 2001 29 490 obyvatel, ve městě Jeseník žilo 12 700 obyvatel. Z této skutečnosti lze usuzovat na venkovštější charakter okresu Jeseník a na menší vliv centra na politický vývoj okresu. Oba v diplomové práci analyzované okresy jsou odlišné nejen zásadním rozdílem ve velikosti administrativně-obchodního centra, Jeseník měl v roce 12 700, zatímco Pardubice 90 685 obyvatel, ale i ve velké řadě dalších charakteristik. V případě okresu Jeseník a Šumperk, jejichž komunální politika je zkoumána v Okresech na Severu (Balík, 2008), jde o periferní okresy mimo dosah velkých center (Balík, 2008, s. 6), tyto lokality se spíše rozvíjejí na základě principů endogenního rozvoje. Jejich rozvoj je „založen na uvolňování a mobilizaci vnitřních regionálních faktorů“ (Žáková, 2006, s. 12). Upřesnění faktorů endogenního rozvoje přináší následující tabulka.

Tabulka č. 1: Endogenní přístup

ENDOGENNÍ PŘÍSTUP	
CÍLE:	vedle ekonomického rozvoje též sociální, politické, kulturní a ekologické cíle
STŘETY ZÁJMŮ:	častější integrita a koordinace
ZAMĚŘENÍ NA:	obce a občany
POBÍDKY VE PROSPĚCH:	růstu multiplikačních efektů a rozvoje místních firem a obcí
VYUŽITÍ MÍSTNÍCH HOSPODÁŘSKÝCH, SOCIÁLNÍCH A PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ	ano

Zdroj: Petržílek, 2007, s. 87.

Z hlediska rozdílného rozvoje diplomová práce srovnává dva okresy, které sebou nesou i historické důsledky rozdílného přístupu regionální politiky socialistických vlád.

Rozdíly mezi popsanými přístupy územního rozvoje⁷ spočívají především ve způsobu vytváření rozhodnutí o rozvoji území (či směrem shora dolů či naopak) a v přístupu k uvolňování veřejných prostředků. Pardubický okres je charakteristický exogenním (vnuceným) přístupem, který vedl automaticky k vytvoření bohatého centra a marginálních oblastí. Pardubice nesly a dodnes nesou důsledky nadměrného průmyslového rozvoje, zvláště v chemickém průmyslu⁸. Okres Jeseník se z různých důvodů stal opomíjeným, žádná průmyslová centra hodná pozornosti socialistických vlád se zde nerealizovala a Jeseník jako marginální okres byl ponechán sám sobě, i když i na severu Moravy se dříve, než vůbec došlo k povolovacímu řízení, objevil plán výstavby jaderné elektrárny v Blahutovicích (Smrčka, 2010), nikdy k jeho realizaci nedošlo. Řešení problémů regionálního rozvoje pak bylo mimo zájem Prahy a nezbylo než jejich řešení nacházet zdola, tj. rozvoj obcí byl úměrný aktivitě a podnětům místních významných aktérů. Takový rozvoj označujeme za endogenní (svéprávný). Z tehdejšího hlediska totalitního režimu výhody jednoznačně požívaly regiony „postižené“ exogenním přístupem. Dnes z hlediska demokratických principů vnímáme spíše opak. Pokud jde o dopady na životní prostředí, u exogenního přístupu převažují negativní dopady - často dominové - a u endogenního přístupu pozitivní dopady - často násobné. Pokud jde o sociální dopady, věc není zcela jednoznačná, ale jisté je, že u exogenního přístupu převažují negativní a koncentrované dopady spojené v demokracii často se strukturální nezaměstnaností, kdežto u endogenního přístupu jsou sociální dopady rovněji rozložené, což umožňuje se občanům snáze vyrovnat s důsledky případné dlouhodobé nezaměstnanosti i v tak relativně chudé oblasti jako je Jesenícko.

3.2 Okres Jeseník

Počáteční sledovaný rok 1995 je dán nejen stabilitou právního prostředí v oblasti voleb do zastupitelstev, ale také vznikem dnešního okresu Jeseník. V roce 1995 se okres Jeseník oddělil od Šumperského okresu, ke kterému patřil od správní reformy provedené v

⁷ Přístupy územního rozvoje popsány v tabulce Endogenní přístup a v tabulce Exogenní přístup.

⁸ Celorepublikově významné chemicko-průmyslové společnosti na Pardubicku jsou Paramo Pardubice, Syntezia Pardubice (AHOJ! Česká republika, 2011).

roce 1960. Oproti původnímu samostatnému okresu Jeseník platnému v letech 1848-1960 přibýlo do tohoto okresu město Zlaté Hory⁹ (Balík, 2008, s. 19).

719 km² okresu Jeseník pokrývá necelých čtrnáct procent plochy Olomouckého kraje, okres Jeseník je jeho nejmenším okresem. Většinu rozlohy tvoří lesní pozemky tj. 59,5 %¹⁰ zatímco zemědělská půda tvoří pouze 33,2 %¹¹. Jeseník je nejlesnatějším okresem v kraji, s čímž souvisí rozšířené lesnictví. Zemědělství je v ekonomických činnostech v kraji zastoupeno velice řídko. Jedním z důvodů je také drsnější podnebí a převážně hornatější krajinný ráz. Největším regionálním centrem je lázeňské¹² město Jeseník s dvanácti tisíci obyvateli. Lázeňství a celoroční¹³ turistika jsou významným zdrojem příjmů ve městě i okolí, průmysl a zemědělství zaostávají. V Jeseníku je několik mateřských a základních škol a Střední odborná škola gastronomie a farmářství.

Tabulka č. 2: Charakteristika okresu Jeseník k 01. 03. 2001

CHARAKTERISTIKA	OKRES JESENÍK
ROZLOHA	719 km ²
KRAJINNÝ RÁZ	hornatý
ZAMĚŘENÍ	lesnictví, lázeňství, turismus
POČET OBCÍ CELKEM	24
POČET MĚST	3
POČET OBYVATEL	42 413
HUSTOTA ZALIDNĚNÍ	59 obyvatel/ km ²
PODÍL MĚSTSKÉHO OBYVATELSTVA	48 %

Zdroj dat: Český statistický úřad

⁹ Do roku 1995 součást okresu Bruntál.

¹⁰ Celková výměra nezemědělské půdy je 66,8 % plochy okresu Jeseník.

¹¹ Orná půda tvoří 20,2 % plochy okresu Jeseník.

¹² Priessnitzovy léčebné lázně, cca 12 000 hostů/rok.

¹³ CHKO Jeseníky, naučné stezky, zatopené lomy, lyžařské areály.

K charakteristickým znakům okresu Jeseník patří i rovnoměrné rozmístění obyvatelstva v jednotlivých sídlech okresu. Přehled předkládá následující tabulka čerpající z Okresů na severu (Balík, 2008, s. 20), potažmo dat statistického úřadu.

Tabulka č. 3: Velikost obcí v okrese Jeseník k 01. 03. 2001

SKUPINA OBCÍ DLE POČTU OBYVATEL	OKRES JESENÍK		
	POČET OBCÍ		POČET OBYVATEL ABS.
	ABS.	%	
DO 500	5	20,83	1 732
501-1 000	8	33,33	5 807
1 001-2 000	5	20,83	6 911
2 001-5 000	5	20,83	15 263
5 001 A VÍCE	1	4,17	12 700
CELKEM	24	100,00	42 413

Zdroj dat: Český statistický úřad

3.3 Politické aspekty lokální demokracie

Demokracii Ústava České republiky charakterizuje v čl. 5 jako politický systém založený „na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektující základní demokratické principy a odmítající násilí jako prosazování svých zájmů“. Politická rozhodnutí pak mají dle čl. 6 vycházet „z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním, přičemž rozhodování většiny dbá ochrany menšin“. Dle čl. 2 odst. 1 zdrojem moci a legitimacy je lid, který vykonává svou moc přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců (čl. 21 odst. 1). Občané však mají přístup k voleným a jiným veřejným funkcím za rovných podmínek (čl. 21 odst. 4). Z čl. 102 pak vyplývá, že lidem

přímo volenými orgány jsou mimo jiné zastupitelstva obcí, která spolu se starostou, popřípadě obecní radou řídí obec, základ místní samosprávy¹⁴.

Demokracie v České republice procházela v devadesátých letech složitým vývojem. S vyvíjející demokracií v historicky významných devadesátých letech byly spojeny představy vznášené především v revolučních listopadových a polistopadových dnech roku 1989 (Petržílek, 2015). Mezi tyto patřil

- požadavek, aby život veřejný byl ovládán zákonem, nikoli rozmarem a svévolí KSČ¹⁵, aby právo jako závazný vzorec chování bylo platné pro všechny na základě rovnosti před zákonem, aby nebylo zneužito závislosti osobní, existenční a majetkové, závislosti původu a ideologického smýšlení, aby nikdo nemohl stát nad právem či mimo právo, a aby každý došel nápravy křivd a nespravedlnosti před nestranným soudem, který rozhoduje nezávisle, otevřeně, objektivně (Petržílek, 2015).
- požadavek, aby člověk nebyl přinucován smýšlet či konat proti svému přesvědčení či důstojnosti nebo bez svého souhlasu (Petržílek, 2015).
- požadavek, aby zákony byly vydávány se souhlasem těch, jichž se týkají, aby populace jako adresát vládních příkazů byla slyšet při sestavování jak vlády celorepublikové, tak vlád municipálních a podílela se na kontrole jejich skutků (Petržílek, 2015).
- požadavek, by sociálním skupinám ve společnosti bylo možno svou vůli organizovat a artikulovat, aby byly legitimovány k účasti na moci a aby tato jejich práva byla rovná, obecně přístupná a chráněna ústavním pořádkem (Petržílek, 2015).

V rámci analýz diplomová práce odpovídá, zda byly tyto požadavky uplatněny na komunální úrovni. Existence člověka, lidská existence, je podmíněna nezbytností sociálních interakcí, synergie a koexistence. Určující determinantou soužití je logika prostoru, prostor sociálně organizovaný. V tomto smyslu je základním stavebním kamenem takové organizace prostoru obec. Demokracie se po r. 1989 stala moderním

¹⁴ Prvním ústavním zákonem č. 294/1990 Sb., který přijalo nově zvolené Federální shromáždění, byla odmítnuta koncepce národních výborů, čímž byl odstraněn další charakteristický institut socialistického systému moci. Základem místní samosprávy se stala obec, která je samosprávným společenstvím občanů, která je způsobilá vlastnit majetek a nakládat s ním a která je nadána řízením vlastního rozvoje, zejména je oprávněna ve věcech místní samosprávy vydávat obecně závazné vyhlášky. K 1. lednu 1993 zanikla Česká a Slovenská federativní republika, respektive vznikla Česká republika. Ústavně právní zakotvení obcí je pak nově předmětem Ústavy ČR, vyhlášená pod č. 1/1993 Sb., která garantuje samostatnost, samosprávnost a nezávislost územní samosprávy. Podle prováděcího zákona č. 128/2000 Sb, o obcích, je obec základním územním samosprávným společenstvím občanů, tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce.

¹⁵ Komunistická strana Československa vznikla spojením několika uskupení radikálních komunistů a socialistů na slučovacím sjezdu v Praze ve dnech 30. října až 2. listopadu 1921 (Slánský, 2007, s. 34). Předchůdce dnešní KSČM.

operandi¹⁶ života v obcích. Smyslem diplomové práce je proto určit, zda již od počátku demokracie na komunální úrovni působí tak, že

- byly odstraněny překážky přirozené sociální dynamiky, ti schopní se stali představiteli obce, a do jaké míry působila tendence úchovná, zda se zachovalo, čeho bylo již dosaženo, co se osvědčilo a prokázalo svou prospěšnost?
- otevírá sociální prostupnost a mobilitu, především ve směru vertikálním: ruší zjevnou nerovnost, statusovou, společenskou a právní dvojakost, která se opírala o vlastnictví stranické knížky a dělnický původ?
- ustavuje tzv. otevřenou společnost, myšlenkově a intelektuálně liberální, a díky tomu zavádí pluralismus názorový a politický, opírající se o ideu tolerance: právo slyšet a být slyšen?
- občané mají zájem se podílet na institucionalizaci a řízení věcí veřejných na komunální úrovni, tj. mají zájem usilovat na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného volebního práva o účast na politickém vedení obcí?
- stanovená pravidla voleb vedou k cirkulaci obecní vlády (rotace starostů a rad) na základě pravidelného ověřování mandátu moci?

Autorka diplomové práce si uvědomuje i to, že se teoreticky mohlo právě na komunální úrovni a právě v devadesátých letech, kdy demokracie byla křehká, projevit zneužití demokracie, prezentující se některými z těchto prvků:

- a) Zastupitelskou soustavou (kterou mandatáři zastupují vůli a zájmy občanů) zastupitelé reprezentují po volební období sami sebe a neváhají tak činit ke svému prospěchu. Tento problém demokracie se opírá o ústavní fikci, že aktem volby se volič vzdává své suverénní vůle a po volební období přenáší lid tuto suverenitu (zdroj moci) na zvolené reprezentanty (zastupitel je po tuto dobu neodvolatelný a fakticky odpovědný jen sám sobě).
- b) „Z volby jako ověřování mandátu zastupitelstva, potažmo starosty a rady se v podstatě stává plebiscit jednou za několik let a demokracie se svou definicí redukuje na plebiscitní oligarchii¹⁷: půl tuctu lidí ve stranických sekretariátech, rozhoduje, kdo bude sedět na radnici a občan je tak postaven před hotová rozhodnutí, jež padla kdesi v utajených grémiích a uzavřených konklávě“ (Petržílek, 2015). Občan nic zásadního

¹⁶ Modus operandi – charakteristický způsob a postup činnosti, sociálně žádoucí i nežádoucí (např. kriminální aktivity), zavedený postup a styl práce (Kraus, 2005, s. 530).

¹⁷ Oligarchie je způsob vládnutí založený na majetku (Platón, 1993, s. 367).

vlastně neovlivňuje, nepodílí se na výběru „zástupců svých zájmů“ a nezbyvá než vyslovit ano či ne k předloženým hotovým skutečnostem. Ač rozhodování je v reálu hierarchické a autoritativní, ač rozhodování padají v izolaci, je navenek deklarováno, že reprezentanti lidu, v tomto případě zastupitelé byli zvoleni demokraticky. Také zde platí ústavní fikce, že nezáleží na volební účasti, takže i minorita voličů nebrání tomu, aby se volební výsledky považovaly za vůli všech, tj. za tzv. vůli obecnou, jež pak rozhoduje za celek populace. Problémem demokracie je i problém její autority (neboť z hlediska historického představuje stále ještě nepevnou strukturu): k jejímu upevnění nepřispívá ani skutečnost, že často „zástupci lidu“ nemají potřebné vzdělání ani kvalifikaci ani zkušenosti, a ani o to nestojí; postačí, že jsou schopni ve vhodný okamžik získat potřebné voliče. Své zvolení také často berou jako způsob obživy.

- c) Představitelé moci v obcích, zastupitelé, starosta, radní podporují a udržují takové uspořádání poměrů, které je vyzdvihlo na pozici, v kterých nyní jsou, bez ohledu na měnící se okolí. Není-li touha komunálních politiků po setrvání v úřadu silná, dochází ke skutečným změnám, ale pokud jsou pro zachování toho, čeho dosáhli, ke slibovaným změnám nedochází: nikdo neodkopne žebřík, po němž vylezl nahoru, zvláště když na něm pořád ještě stojí. Že reformy navrhují politici, pokud jsou ještě v opozici (pravděpodobně nejvíce zřetelné na úrovni poslanecké sněmovny a vlády), je pochopitelné; opozice vždy požaduje změny systému, který jim brání dostat se k moci. Ale jakmile se k moci dostanou, chtějí si ji udržet a jakékoli nápady na změny nikdy neuskuteční. Ohrozily by jejich navyklá privilegia, imunity, výhody a vystaranou existenci.
- d) Lhostejnost populace - cílem každé vládnoucí oligarchie je uvést populaci do stavu pasivity a lhostejné netečnosti. Nazírání na voliče je takové, že jde o hlupáky, bytosti naivní a nevědomé; zdá se, že jasnou skutečností je, že volič je hlupák, který namnoze nechápe své vlastní zájmy, tím méně je navyklý analyzovat své problémy, poněvadž nerozumí ani poměrům, v nichž žije, není schopen nahlédnout, co je pro něj dobré, nechápe, co potřebuje a v kterém směru leží jeho štěstí. Navíc si nic nepamatuje. Ze všech těchto důvodů potřebuje vhodné vůdce, kteří vědí, čeho je třeba, a kteří by mu ukázali, kudy vede správná cesta. Není důležité, jaký počet voličů je zvolí a není ani rozumné, aby voliči přímo znali ty, které volí: kdyby měli možnost s nimi často mluvit

a setkávat se, mohli by podlehnout nežádoucím úsudkům, ukvapeným závěrům, začali by obtěžovat, a navykli by si klást otázky a úporně žádat odpovědi.

- e) Všechny demokratické ústavy začínají frází o lidu (občanech, voličích, populaci) jako zdroji veškeré moci. Kde jsou příčiny toho, že lid rezignuje na to býti zdrojem (který teprve legitimizuje moc) a k volbám nechodí? Vysvětlením může být vysvětlením ztráta důvěry. Tento stav je paradox, když po 40 letech, počínaje rokem 1948, bylo hlavním požadavkem vůči tehdejšímu režimu společné a jednotící heslo svobodných voleb.

Diplomová práce v uváděných analýzách nalézá odpovědi, zda se prvky zneužití demokracie projeví, zda došlo k jejímu ohrožení.

3.4 Teorie volební účasti

„Volební účast znamená průměrnou intenzitu účasti obyvatel ve volbách, která je vyjadřována procentuálním podílem voličů, kteří si vyzvedli úřední obálku pro odevzdání svého hlasu (platného i neplatného), ve vztahu ke všem občanům disponujícím volebním právem“ (Cabada, Kubát, 2004, s. 305).

O volbách na komunální úrovni čl. 102 Ústavy České republiky říká, že členové jsou zastupitelstev obcí voleni tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva s tím, že se tak děje podle zásad poměrného zastoupení na základě zákona č. 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí. Možnosti voliče upravit hlasovací lístek jsou poměrně velkorysé. Může volit nejvýše tolik kandidátů, kolik je členů zastupitelstva; může tak učinit tak, že označí jedinou volební stranu, anebo vybere kandidáty různých volebních stran, případně zkombinuje oba postupy (Zákon 491/2001 Sb., § 34). Ke změně pořadí kandidátů však dojde jen tehdy, pokud některý z kandidátů získá nejméně o 10 % více hlasů, než je průměr hlasů na jednoho kandidáta volební strany (Zákon 491/2001 Sb., § 45 odst. 4). Jde o tzv. panašování, které umožňuje kombinovat některé výhody systému poměrného zastoupení s prvky většinového volebního modelu.

Volební účast a především neúčast, její výše může být chápána ve dvou protichůdných rovinách: Jako znak klesající kvality demokracie založené na participaci co nejširšího spektra občanů při rozhodování. Tento náhled na volební účast je spjat s názorem, že volební účast je výrazem podpory a loajality společnosti vůči současnému

politickému systému (Lijphart, 1999, s. 284-286). Opozicí pro toto tvrzení je velká pravděpodobnost, že relativní volební neúčast v západních zemích je dána spokojeností s politickým systémem, jeho dosavadním fungováním, je reakcí na stabilitu politického systému a zmenšení sociálních konfliktů (Lipset, 1960, s. 181).

3.4.1 Faktory ovlivňující volební účast

Různost volební účasti dle států i typů voleb ovlivňuje celá řada faktorů. Mezi tyto faktory, které ovlivnily volební (ne)účast v sledovaných volbách lze zařadit právní podmínky pro komunální volby upravené právním řádem České republiky, konkrétně předpisem č. 491/2001 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. Zákon o volbách do zastupitelstev obcí za voliče považuje plnoletého¹⁸ občana přihlášeného v dané obci, městské části nebo městě k trvalému pobytu, pokud mu ve výkonu pasivního volebního práva nebrání některá ze zákonem uvedených překážek¹⁹. Dalším z faktorů ovlivňujících volební účast je administrativní povinnost občanů prokázat se při volbě platným osobním dokladem (občanským průkazem nebo cestovním pasem České republiky). Cizinec z Evropské unie dlouhodobě bydlící v České republice se prokáže průkazem a povolením k pobytu. Právo cizinců volit v komunálních volbách upravuje již zmiňovaný Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, § 4, odstavec 1, a mezinárodní úmluva²⁰, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv.

Volební účast ovlivňujícím faktorem je i typ volebního systému. „Volební systém užívaný pro české komunální volby je nejkomplikovanější, nejméně srozumitelný a také nejvíce zavádějící ve srovnání s ostatními pravidly, podle nichž se v České republice volí do jiných orgánů“ (Lebeda, 2009). Počet voličových hlasů je určen počtem volených členů

¹⁸ Občan, který v den voleb, v případě dvoudenních voleb alespoň druhý den, dosáhl věku nejméně 18 let (Zákon 491/2001 Sb., § 4, odst. 1).

¹⁹ „Překážkami volebního práva jsou a) zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, b) omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva, c) zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu, nebo d) výkon vojenské základní nebo náhradní služby, vyžaduje-li to plnění povinností z této služby vyplývajících, nebo služba vojáka z povolání v zahraničí. (Zákon 491/2001 Sb., § 4, odst. 2).

²⁰ V roce 2015 Česká republika ratifikovala Úmluvu o účasti cizinců na veřejném životě na místní úrovni. Oznámila to v pátek 17. července 2015 Rada Evropy. Úmluva byla ratifikována s výjimkou: Cizinci ze zemí mimo EU v České republice dlouhodobě bydlící nebudou mít volební právo do zastupitelstev obcí.

zastupitelstva²¹, a voliči je dána svoboda rozdělit větší počet hlasů mezi kandidáty různých politických uskupení. Díky tomu vzniká u voliče dojem, že pro svou obec může zvolit osobnost ne politickou stranu. Tento dojem je ale mylný. V případě komunálních voleb se totiž nejedná o většinový, ale poměrný volební systém. Vždy, když volič hlasuje pro svého kandidáta, tím totiž automaticky podpoří i jeho stranu. A naopak pokud volič zakřížkuje politickou stranu, je tento hlas nadřazený a případné další preferenční hlasy (křížky u jmen kandidátů) se nepočítají (Strnadová, 2010). Laicky srozumitelný příklad přinesl v roce 2010 server iDNES.cz (Strnadová). Otázkou pro analýzu volební účasti zůstává, nakolik si jsou této skutečnosti vědomi voliči a jak velký má vliv na jejich účast při komunálních volbách.

Mezi další faktory s vlivem na volební účast patří politický systém²², typ stranického systému²³. Autorka diplomové práce předpokládá, že větší vliv by ale mohli mít v komunálních volbách další faktory, především četnost voleb, sociálně demografické faktory (pohlaví, věk, vzdělání voličů) a velikost obce.

Velikost obce zásadně ovlivňuje voličskou základnu a proto je také důležitým ukazatelem rozdílnosti či stejnosti srovnávaných regionů. Kromě tohoto ukazatele je velikost obce a na ní navázaná velikost volebního obvodu „jednou z rozhodujících proměnných poměrných volebních systémů. Někteří dokonce hovoří o tom, že velikost volebního obvodu je rozhodujícím činitelem, který má na proporcionalitu silnější dopad než jakýkoli jiný faktor.“ (Balík, 2009 s. 92). K tomuto faktoru ovlivňující volební účast lze v diplomové práci stejně jako v knize Stanislava Balíka nalézt přehled velikosti obcí v Jesenickém okrese (2008, s. 20), viz kapitola Okres Jeseník, tabulka Velikost obcí v okrese Jeseník k 01. 03. 2001. Balík v Okresech na severu v závěru kapitoly „Volební účast v závislosti na velikosti obce“ hodnotí úměru mezi volební účastí a velikostí obce jako nepřímou (Balík, 2008, s. 52).

²¹ Rozmezí počtu zastupitelů stanoví Zákon o obcích, část 1, hlava IV, §67 a §68 dle počtu obyvatel. Přesný počet zastupitelů stanoví a vyhlašuje zastupitelstvo obce.

²² Unikameralismus (jednokomorovost) či bikameralismus (dvoukomorovost) je s velkou pravděpodobností při komunálních volbách nepodstatná.

²³ Dvoustranický systém (bipartismus), kdy spolu v podstatě soupeří jen dvě velké strany versus multipartismus, soutěživý stranický systém s více než 2 relevantními politickými stranami (Novák, 1997, s. 80, 123).

3.4.2 Nárůst volební účasti v roce 2006

Stanislav Balík v Okresech na severu odpovídá na výzkumnou otázku, zda se v obou okresech potvrdil nárůst volební účasti roku 2006 oproti roku 2002, pozorovaný v celé České republice: „Volební účast v obcích těchto dvou periferních okresů²⁴ stále klesá. Ačkoli je v průměru stále vyšší než činí celorepublikový průměr, v roce 2006 pokles pokračoval, ačkoli republikový průměr vykázal jak ve volbách parlamentních, tak komunálních nárůst“ (2008, s. 67). Toto tvrzení dokládají i níže uvedená data.

Tabulka č. 4: Volební účast (%) v obcích okresu Jeseník (Balík, 2008, s. 50) v komunálních volbách v rozmezí let 1998-2006.

OBEC	1998	2002	2006
	ÚČAST	ÚČAST	ÚČAST
Bělá pod Pradědem	61,29	60,38	54,24
Bernartice	58,82	56,82	56,42
Bílá voda	74,79	60,71	50,00
Černá voda	71,43	72,33	66,47
Česká ves	51,15	57,49	49,98
Hradec - Nová Ves	74,09	70,51	61,60
Javorník	52,08	59,15	51,80
Jeseník	42,12	40,88	41,76
Kobylá nad Vidnavkou ²⁵	70,57	44,94	67,24
Lipová – lázně	55,17	55,34	48,02
Mikulovice	54,16	51,67	40,61
Ostružná	84,92	77,69	78,57
Písečná	64,27	62,60	57,14
Skorošice	63,29	58,91	54,46
St. Červená Voda	63,14	60,58	58,99
Supíkovice	39,71	69,27	54,51
Uhelná	63,20	61,78	63,04
Vápenná	57,72	59,49	52,20
Velká Kraš	63,40	49,85	48,95
Velké Kunčice	55,18	58,44	54,20
Vidnava	55,49	58,42	49,19
Vlčice	60,50	49,25	65,28
Zlaté Hory	50,51	42,89	42,42
Žulová	58,37	59,21	57,60

²⁴ Okres Šumperk a okres Jeseník.

²⁵ Komunální volby se uskutečnily 20. 04. 2002. Do roku 2002 součástí obce Žulová.

Okres Jeseník	52,13	51,26	48,16
Česká republika	46,72	45,51	46,38

Zdroj dat: Volby.cz

Jak ukazuje předcházející tabulka, nejvyšší volební účast v okrese Jeseník byla napříč komunálními volbami v sledovaných letech v roce 1998 v obci Ostružná a to 84,92 procenta. V stejném roce se nejvyšší volební účasti dočkalo i největší sídlo okresu, město Jeseník. V roce 1998 byla zaznamenána i celkově nejnižší volební účast. V obci Supíkovice přišlo k volebním urnám rozhodnout o složení devítičlenného zastupitelstva jen 216 voličů z celkového počtu 544.

V obci s vůbec nejvyšší volební účastí v sledovaných letech i v okresním městě Jeseník lze sledovat nárůst volební účast mezi lety sledovanými 2002 a 2006, potvrzený v celkových výsledcích okresu Jeseník. Ovšem stejný vývoj lze dále sledovat už jen v dalších několika obcích Jesenického okresu viz tabulka Vývoj volební účasti v komunálních volbách mezi lety 2002-2006.

Tabulka č. 5: Vývoj volební účast v okrese Jeseník v komunálních volbách mezi lety 2002-2006.

2002 → 2006		
VÝVOJ VOLEBNÍ ÚČASTI	POČET OBCÍ ABS.	POČET OBCÍ %
Nárůst	5	20,83
Pokles	19	79,17

Zdroj dat: Volby.cz, výpočet autorky

3.4.3 Teorie vlivu volební účasti na zisky politických stran

Na konci osmdesátých let se projevila neúspěšnost reálného socialismu. „Sovětský systém“ nebyl schopen nabídnout ani přednosti ekonomické, vojenské či politické, ani přitažlivé ideje a perspektivy a tím méně osobní svobody (Pavlíček a kol., 2011, s. 271). Tyto přednosti naopak nabízela vize demokratického zřízení. Rostoucí napětí ve společnosti potom vyvrcholilo událostmi roku 1989-1990, mluvíme o tzv. sametové revoluci. Jedním z hlavních projevů bylo nabytí politické svobody, která se projevila

masovým vznikem nejrůznějších politických uskupení. Řád do jejich uspořádání pak vnesl zákon č. 15/1990 Sb., o politických stranách. Nové politické strany a politická hnutí vznikala na principu evidence. V květnu roku 1990 bylo evidováno 66 politických stran a hnutí. (Pavlíček a kol., 2011, s. 289).

Autorka diplomové práce k datům o volební účasti přikládá nabízející se krátkodobou analýzu teorie vlivu volební účasti na zisky politických stran. Přestože „teorie vlivu volební účasti na zisky politických stran je nedostatečně vyvinutá“ (Linek, 2012 s. 2), panuje rozšířený názor, že silnější levice zvyšuje účast ve volbách.

Autorka pro rozlišení, zda se jedná o levicové, středové či pravicové politické subjekty, hledá jejich zařazení podle jejich přístupu k řešení tzv. problému sociálního státu. Přitom vychází z typologie Gösty Esping-Andersena, kterou podrobně popsal Jiří Večerník ze Sociologického ústavu AV ČR (2005, s. 865). Podle této typologie se mohla rozvinout jedna ze tří možných variant sociálního státu:

- A. Univerzalistický či sociálně-demokratický režim, který je blízký socialismu v tom, že lidé jsou především bráni jako pracovníci a stát je odpovědný za plnou zaměstnanost – či za odpovídající náhradu pracovních příjmů v rámci tzv. dekomodifikace práce. Stát vstupuje na scénu jako „zaměstnavatel první instance“.
- B. Institucionální nebo korporativistický sociální režim, v němž sociální zabezpečení slouží pro uchování a reprodukci rozdílů ve statusu a příjmech občanů. Stát má větší zájem na rodině než na zaměstnanosti a vstupuje na scénu jako „kompenzátor první instance“.
- C. Liberální neboli reziduální sociální režim, v němž stát spoléhá hlavně na trh, na němž si každý sám nalezne nejlepší způsob svého sociálního zajištění; sám stát pak už jedná jen jako „kompenzátor poslední instance“.

Politické subjekty, které se hlásí k prvním dvěma typům, autorka dále označuje za levicové. Politické subjekty preferující liberální systém, považuje za pravicové a subjekty, které oscilují mezi druhým a třetím typem sociálního státu za středové politické subjekty. V bývalém Československu se první fáze změn odehrávala pod vedením sociálně-liberálního Občanského fóra (1990–1992), přičemž byly řešeny otázky zaměstnanosti, ochrany před nezaměstnaností a budování záchranné sociální sítě. Bylo zavedeno sociální

pojištění a připravovalo se vytvoření dobrovolných penzijních fondů. Tento vývoj, podporovaný dominantní částí politické reprezentace, můžeme ještě považovat za středově orientovaný. Když se po volbách roku 1992 dostala do vedení státu Občanská demokratická strana pod vedením Václava Klause, který striktně akcentoval liberální prvky, došlo k ideovému roztržení politické scény. Postupujeme-li po politickém spektru zprava doleva, vstupují na scénu tyto hlavní strany (Večerník, 2005, s. 870):

- Občanští demokraté (ODS) představují konzervativní směr, konkrétně reziduální model (po vzoru britské „Nové pravice“);
- Křesťanští demokraté (KDU-ČSL) zastávají tzv. sociálně-tržní doktrínu, jež má spojovat tržní ekonomiku a sociální solidaritu (zejména po vzoru Německa);
- Sociální demokraté (ČSSD) se snaží udržet univerzální systém a zavést štedřejší dávky (nejvíce se orientují podle skandinávského modelu);
- Komunisté (KSČM) usilují o návrat ke štědrému a rovnostářskému všeobecnému státnímu systému (proklamují „opravdový“ socialismus, který ještě nikde nebyl uskutečněn).

Protože se pohybujeme na komunální úrovni, je zřejmé, že zde krom politických stran vystupují další regionální politická uskupení, která mají různou formu, zejména občanských sdružení, a která jsou na politických stranách záměrně nezávislá. Hlavním motivujícím prvkem jejich vzniku nejsou zpravidla ideologické postoje, tak jak se k nim hlásí celonárodní politické strany. Některé z regionálních formací byly založeny, protože jejich zakladatelé chtěli touto formou řešit nějaké konkrétní regionální problémy nebo se vymezit vůči určité politické straně respektive její politice. Impulsem pro vznik dalších stran mohl být také všeobecný zájem určité skupiny lidí podílet se na politickém rozhodování v příslušném regionu. Nezávislí se kooperaci s jinými politickými subjekty zpravidla nebrání (ovšem několik z nich předem vyloučilo eventuální spolupráci s komunisty). Žádná z těchto kandidátních listin se neskládá pouze ze členů uvedených formací, ale je vždy doplněna o určitý počet osob bez politické příslušnosti. V politických programech uvedených subjektů se nejčastěji objevují následující témata: infrastruktura, zdravotnictví, školství (Chlupáč, 2015, str. 114-122).

Otázku, zda se v okrese Jeseník a Pardubice potvrdila teorie o zvýšené volební účasti v případě silné levice, zodpovídá jedna z podkapitol v Analytické části diplomové práce.

3.5 Velké politické strany v komunální politice

Nepřítomnost či přítomnost velkých parlamentních stran na lokální úrovni ukazuje „do jaké míry jsou spíše celostátním produktem bez místních kořenů, či do jaké míry vyrůstají ze zájmů a potřeb společnosti. Nicméně je opodstatněnou otázkou, do jaké míry je kandidatura, resp. přítomnost v zastupitelstvech největších a středně velkých měst odrazem přirozené struktury politické obce, a do jaké právě znovu oním umělým implantátem shora“ (Balík, 2008, s. 96). Dle této teorie by měli být strany uplatňující se v zastupitelstvech obcí okresu Jeseník²⁶, ty které jsou utvářeny zájmy a potřebami daných obcí. Tabulka Počet obcí s obecními radami okresu Jeseník, v nichž velké politické strany získaly mandát v zastupitelstvu ukazuje uplatnění velkých politických stran v periferním okresu. Balík se nezabýval všemi obcemi okresu Jeseník, ale pouze těmi, v kterých je ustavována obecní rada²⁷. „Odhlédněme od nejmenších, kde politické chování ve vztahu k obecnímu zastupitelstvu můžeme identifikovat jen stěží. V těch, které řídí rada, bývá již zastupitelstvo minimálně patnáctičlenné, tudíž je vyšší přirozený práh pro vstup, takže obvykle již v takovém zastupitelstvu zasedá více politických proudů, které spolu musí nutně více komunikovat nejen při ustavování obecních orgánů, ale i v průběhu volebního období“ (Balík, 2008, s. 95). V okrese Jeseník jsou analyzovány volební výsledky v 13 obcích. Do výzkumu jsou zařazeny i obce Mikulovice a Písečná z okresu Jeseník, ačkoli neměli obecní radu²⁸ při všech sledovaných volbách. V obci Mikulovice to bylo v letech 1998 až 2002 a v obci Písečná potom ve volebním roce 1998.

Velkými politickými stranami jsou pro tuto práci uvažovány ve sledovaném období čtyři větší parlamentní politická uskupení:

Občanská demokratická strana (ODS),

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD),

²⁶ Tabulka č. 7.

²⁷ „Rada se nezřizuje v obcích se zastupitelstvem menším než 15 členů (což teoreticky může být jakákoli obec do 10000 obyvatel).“ (Balík, 2009, s. 72). Dle tohoto pravidla a dle Zákona o obcích č. 128/2000, § 68, odst. 1 může být obecní rada zřízena v každé obci s pěti sty a více obyvateli.

²⁸ Obec měla méně než 15 zastupitelů.

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)²⁹,

Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová (KDU-ČSL).

Tabulka č. 6: „Počet obcí s radami okresu Jeseník, v nichž velké politické strany získaly mandát v zastupitelstvu“ (Balík, 2008, s. 97)

	ODS		ČSSD		KSČM		KDU-ČSL	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1998	5	39,46	10	76,92	13	100,00	10	76,92
2002	3	23,08	9	69,23	13	100,00	11	84,62
2006	5	38,46	10	76,92	12	92,31	9	69,23
OBCE S MANDÁTY CELKEM	13		29		38		30	

Zdroj dat: *Volby.cz*

V Jeseníckém okrese byla v průběhu sledovaných let nejzastoupenější stranou KSČM. Tato strana chyběla v zastupitelstvu obce v průběhu tří volebních období pouze jednou a to v jediné obci s obecní radou. Zhruba stejnou pozici, v těsném závěsu za KSČM obsadila ČSSD s KDU-ČSL. V protikladu k tomu je „skutečnost marginálního postavení ODS“ (Balík, 2008, s. 97).

3.6 Ženy v komunální politice

Jako hlavní bariéry většího zastoupení žen nejen v komunální politice v ČR odborné publikace jako je např. *Mnohohlasem - Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*, (Hašková a kol., Praha 2006, s. 17) identifikují na jedné straně typ volebního systému a na straně druhé jsou to politicko-kulturní představy o roli ženy ve společnosti, které formují představy jak stranických lídrů, tak i samotných političek o sobě. K institucionálním faktorům politické participace, a tím i reprezentace žen patří systém stranické struktury (v systému více stran mají ženy více šancí na nominaci), ale zejména způsob rekrutování kandidátů (resp. lidí angažujících se v politice), a volební systém,

²⁹ KSČM vznikla jako územní organizace Komunistické strany Československé ve dnech 20.-21. prosince 1989 (Malíř, Marek a kol., 2005, s. 1413-1432).

přičemž poměrný volební systém dává ženám více šancí než většinový. U poměrného systému jsou také běžnější různé možnosti kvótování. (Hašková a kol., str. 32). Autorka diplomové práce je tedy oprávněna tvrdit, že pokud tyto teorie platí, působí základní institucionální faktory v českých komunálních volbách ve prospěch politické reprezentace žen. Je zde systém více volebních stran a pro komunální volby platí určitý poměrný volební systém, který ač v mnoha směrech kritizovatelný, ženám na postech zastupitel nahrává. Oproti většinovému volebnímu systému, kdy se jedná o zhruba dvouměsíční volební kampaň, a v posledním měsíci před volbami je tato kampaň extrémně časově náročná, a tím pádem hůře spojitelná s obvyklým každodenním životem české ženy, je volební kampaň při poměrném volebním systému méně náročná na jednotlivé kandidáty (Petržílek, 2015). V českém systému komunálních voleb mají navíc voliči možnost změnit pořadí na kandidátních listinách pomocí tzv. panašování (Pecháček, 2013, s. 3-6). Přesto ČR zaostává za průměrnou úrovní politické reprezentace žen nejen v komunální politice za zeměmi Evropské unie (Hašková a kol., 2006, str. 33). Je zde tedy markantní demokratický deficit, který nemá příčiny institucionálním zakotvením, nýbrž v samotné podstatě vnímání české politiky voliči i v samotné podstatě vnímání demokracie politickými stranami. Diplomová práce se tedy, byť jen okrajově, nikoliv ovšem jako méně významného ukazatele vyspělosti demokracie, dotkne i otázky zastoupení žen v komunální sféře jako projevu vyspělosti české demokracie po r. 1989.

Historické studie tvrdí, že v minulosti byla česká společnost přinejmenším v rámci středoevropského prostoru relativně silně nakloněná ženské emancipaci. Bylo tomu tak v období národní české emancipace zhruba od poloviny 19. století do vzniku samostatného Československa. Tato nálada pokračovala i v období tzv. první republiky v letech 1918-1938. Tuto skutečnost dávají některé práce, také do souvislosti s protestantskou linií české náboženské orientace (Jurnečková, Matheson, 1944). Vědecké práce přitom porovnávají českou situaci v oblasti feminizace se situací západních zemích i v některých východoevropských zemích. „České ženské hnutí se začalo zvolna rozvíjet od 30. let 19. století, avšak o jeho skutečném rozmachu lze hovořit až v 90. letech 19. století. Samotná historie volebního práva pro ženy byla přitom velmi kuriózní. České ženské hnutí přišlo s požadavkem volebního práva velmi pozdě. Teprve v roce 1905 byl vytvořen první Výbor pro volební právo žen, avšak již o tři roky později kandidovaly první ženy do Zemského sněmu českého, podporovány širokým spektrem stran a ženskou i mužskou veřejností, a v

roce 1912 byla spisovatelka Božena Viková - Kunětická do tohoto sněmu skutečně zvolena. V rámci celé habsburské monarchie však ženy v té době volební právo neměly a všeobecné volební právo pro muže platilo teprve od roku 1905. Ústavní rovnoprávnost včetně aktivního a pasivního volebního práva žen byla stanovena v první československé ústavě z roku 1920, osm žen však bylo kooptováno již do Revolučního národního shromáždění v roce 1918.“ (Hašková a kol., 2006, str. 31). Z hlediska nově vzniklého státu, Československa, začaly zároveň s muži působit v politice i ženy. Ovšem z hlediska celkové historie volebního práva v českých zemích je časový náskok všeobecného volebního práva pro muže patnáct let. Díky těmto historickým skutečnostem lze konstatovat, že v české historii můžeme najít nejméně jeden faktor působících v určité míře ve prospěch genderově vyrovnané politické kultury (Hašková a kol., 2006, str. 31).

Stanislav Balík identifikoval neustálý nárůst počtu starostek a primátorek od roku 1994 v obcích s rozšířenou působností ve své publikaci Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností (2008, s. 293). Obdobnou problematikou se zabývají v kapitole 8.5 i Okresy na severu (Balík, 2008, s. 146). Zda se v úvodu kapitoly uváděné historické faktory zúročily a podařilo se tento příznivý trend udržet v letech 1998 až 2006, nastiňuje tabulka č. 8. V tabulce uváděná data také ukazují, zda byl neustálý nárůst počtu starostek a primátorek identifikovaný od roku 1994 v obcích s rozšířenou působností (Balík, 2008, s. 293) nalezen i v obcích okresu Jeseník.

Tabulka č. 7: Procentuální podíl starostek v obcích Jesenického okresu.

ROK VOLEB	STAROSTKY
1998	8,70 %
2002	16,67 %
2006	16,67 %

Zdroj dat: Volby.cz, Balík (2008, s. 146), vlastní výzkum.

V okresu Jeseník ve sledovaném období řídila zhruba každou šestou radnici žena (Balík, 2008, s. 146). Nárůst žen na pozici starostky se potvrdil jen mezi lety 1998 a 2002.

4. Analytická část

4.1 Výzkumné otázky

Diplomová práce analyzuje odpovídající statistická data Pardubického a Jesenického okresu a odpovídá na následující výzkumné otázky:

- A. Ovlivnily politické aféry devadesátých let volební účast v komunálních volbách?
- B. Potvrdil se v Pardubickém okrese trend nárůstu volební účasti roku 2006 oproti roku 2002 pozorovaný na úrovni celé ČR?
- C. Lze stabilnější demokratický vývoj prezentovaný účastí ve volbách předpokládat v regionu s převahou endogenního rozvoje?
- D. Platí mezi volební účastí a velikostí obce nepřímá úměra?
- E. Zvyšuje silná levice účast ve volbách?
- F. Jaká je pozice velkých politických stran v komunálních politických systémech venkovského okresu v porovnání s pozicí těchto stran v okrese ovlivňovaném velkým centrem?
- G. Jaký byl ve sledovaném období trend v podílu primátorek a starostek v komunální politice? (Balík, 2008, s. 8).

4.2 Charakteristika Pardubického okresu

V Pardubickém okrese hraje město Pardubice, na české poměry se svými sto tisíci obyvateli velké centrum, dominantní úlohu. Pardubicko je tak příkladem exogenního rozvoje, založeného na vnějších rozvojových impulzech (Žáková, 2006, s. 12) pocházejících z centra. Pro srovnání s okresem Jeseník je zde přehled preferencí exogenního rozvoje.

Tabulka č. 8: Exogenní přístup

EXOGENNÍ PŘÍSTUP	
CÍLE:	jen rozvoj ekonomiky
STŘETÝ ZÁJMŮ:	jsou časté, jejich řešení je zpravidla nákladné a zdlouhavé (nevyjímaje

	vyvlastnění)
ZAMĚŘENÍ NA:	investora
POBÍDKY VE PROSPĚCH:	zahraničních investic
VYUŽITÍ MÍSTNÍCH HOSPODÁŘSKÝCH, SOCIÁLNÍCH A PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ	spíše ne

Zdroj: Petřílek, 2007, s. 87.

Dnešní okres Pardubice vznikl jako územní a správní celek v roce 1960 sloučením většiny území okresů Holice, Pardubice-město, Pardubice-okolí a Přelouč určeným ke zrušení. Svoji rozlohou pokrývá 19,5 % území Pardubického kraje, což se rovná 880 km². V kraji je díky své rozloze nejmenším okresem, ale zároveň má díky vysokému počtu obyvatel především ve městě Pardubice nejvyšší hustotu zalidnění 192 obyvatel na km². Pardubický okres leží v zemědělsky výhodné Polabské nížině s relativně nízkým výškovým rozpětím. Zemědělská půda o výměře 524,6 km² tvoří více než polovinu území kraje³⁰. K dobrým zemědělským výkonům přispívá i spíše suché a teplé podnebí³¹. Z nezemědělské půdy jsou nejvíce zastoupeny lesní pozemky, které pokrývají čtvrtinu rozlohy okresu. Poměrně příznivé klima spolu s půdním složením vytváří dobré podmínky pro zemědělství.

Město Pardubice je nejvýznamnějším průmyslovým centrem okresu. Na okrajích města v průmyslových zónách sídlí většina důležitých firem. Přímo v centru města sídlí zejména společnosti z oboru pojišťovnictví a finančnictví. V Pardubicích byla vybudována obchodní centra, skladové areály a logistických center. Letiště v Pardubicích umožňuje smíšený vojenský a civilní provoz; počet cestujících se postupně zvyšuje. Pardubická aglomerace zajišťuje občanům okresu širokou nabídku zaměstnání, bydlení i vzdělávání³². Kromě množství základních a středních škol působí v Pardubicích také Univerzita Pardubice. V okolních obcích je patrná výrazná suburbanizace³³. Nejvíce jsou tímto

³⁰ Zemědělská půda = 59,6 % Pardubického okresu, z toho orná půda 48,6 % Pardubického okresu, trvalé travní porosty 7,8 % Pardubického okresu.

³¹ Průměrná roční teplota 8,5 °C, roční srážkové úhrny 535 mm.

³² V Pardubickém okrese je 24 středních škol z toho 17 v Pardubicích.

³³ Rozšiřování území města, přesun obyvatel, jejich aktivit, vznik satelitních městeček, nákupních a průmyslových zón.

trendem zasaženy obce na jih a na sever od Pardubic. Základní údaje Pardubického okresu shrnuje tabulka č. 1.

Tabulka č. 9: Charakteristika okresu Pardubice k 01. 03. 2001

CHARAKTERISTIKA	OKRES PARDUBICE
ROZLOHA	880 km ²
KRAJINNÝ RÁZ	nížina
ZAMĚŘENÍ	zemědělství, průmysl
POČET OBCÍ CELKEM	115
POČET MĚST	7
POČET OBYVATEL	160 987
HUSTOTA ZALIDNĚNÍ	183 obyvatel/ km ²
PODÍL MĚSTSKÉHO OBYVATELSTVA	73 %

Zdroj dat: Český statistický úřad

Na souhrnném popisu okresu Pardubice a okresu Jeseník³⁴ autorka diplomové práce prezentuje zásadní odlišnosti obou okresů. Dalším ukazatelem je velikost obcí. Velikost obcí v Pardubickém okrese, jeden ze zásadních faktorů ovlivňujících volební účast, mapuje následující tabulka. Díky ní a tabulce Velikost obcí v okrese Jeseník, uváděné v teoretické části práce, vidíme rozdílnosti srovnávaných regionů i v tomto ukazateli.

Tabulka č. 10: Velikost obcí v okrese Pardubice k 01. 03. 2001

SKUPINA OBCÍ DLE POČTU OBYVATEL	OKRES PARDUBICE		
	POČET OBCÍ		POČET OBYVATEL ABS.
	ABS.	%	
DO 500	80	70,80	17 742

³⁴ Tabulka Charakteristika okresu Jeseník k 01. 03. 2001 je uvedena v podkapitole Okres Jeseník.

501-1 000	19	16,81	14 414
1 001-2 000	7	6,19	10 833
2 001-5 000	4	3,54	11 548
5 001 A VÍCE	3	2,65	106 073
CELKEM	113	100,00	160 610

Zdroj dat: Český statistický úřad

Nejzastoupenější skupinou v počtu obcí v okrese Jeseník je v procentuálním vyjádření skupina obcí o pětiset jednom až tisíci obyvatelích, zatímco v Pardubickém okrese výrazně převažuje skupina obcí do pětiset obyvatel. Tato skupina tvoří v Pardubickém okrese více než 70 procent obcí, ale bydlí v ní pouze jedenáct procent obyvatel. Nejmenší obcí Pardubického okresu byl při sčítání lidu, bytů a domů v roce 2001 Holotín s 38 obyvateli³⁵. Na obyvatelstvo je díky městu Pardubice největší skupina s 5001 a více obyvateli. Do této skupiny spadali v Pardubickém okrese mimo Pardubice i další dvě obce Holice (6 232 obyvatel a Přelouč (9 156 obyvatel).

Rozložení obyvatel v jednotlivých obcích okresu jasně ukazuje na velkou pravděpodobnost značného vlivu centra v Pardubickém okrese. Z rovnoměrnějšího rozložení obyvatel v obcích Jesenického okresu a malé velikosti centrálního města Jeseník se dá vyvozovat opačná situace.

4.3 Volební účast

4.3.1 Volební účast v okrese Pardubice

Následující kapitola odpovídá na výzkumnou otázku, zda se v Pardubickém okrese potvrdil trend nárůstu volební účasti roku 2006 oproti roku 2002, pozorovaný v celé České republice. Pro zkvalitnění analýzy je přidán i rok 1998 a v celkovém srovnání také následující volební³⁶ roky.

³⁵ Nejmenší obcí okresu Jeseník byla k 01. 03. 2001 Ostružná s 154 obyvateli, žijícími ve dvou sídelních jednotkách, v Ostružné a Ramzové (Balík, 2008, s. 20).

³⁶ Volební roky pro standartní komunální volby.

Tabulka č. 11: Volební účast (%) v obcích Pardubického okresu v komunálních volbách v rozmezí let 1998-2006.

OBEC	1998	2002	2006
Barchov	55,04	43,75	54,81
Bezděkov	48,78	39,27	68,56
Borek	73,03	74,23	66,50
Brloh	61,36	81,08	67,36
Břehy	64,86	66,15	60,20
Bukovina nad Labem	67,46	79,77	46,15
Bukovina u Přelouče	80,36	78,18	79,31
Bukovka	56,72	81,82	81,39
Býšť	73,99	72,99	75,40
Časy	79,17	75,00	64,10
Čeperka	61,44	65,23	37,94
Čepí	69,84	35,31	56,91
Černá u Bohdanče	82,16	68,02	57,67
Dašice	53,55	53,96	57,95
Dolany	65,67	73,31	77,62
Dolní Roveň	48,55	55,81	51,16
Dolní Ředice	50,17	42,54	51,41
Dříteč	68,69	63,59	55,56
Dubany	76,22	74,83	65,88
Hlavečník	63,24	99,02	52,88
Holice	48,96	47,83	46,34
Holotín	96,97	96,67	82,14
Horní Jelení	66,12	55,56	62,99
Horní Ředice	46,92	46,17	41,94
Hostovice	49,39	77,14	69,87
Hrobice	75,50	61,15	64,23
Choltice	54,38	68,92	50,86
Choteč	54,21	62,62	66,67
Chrtníky	76,27	80,60	43,35
Chvaletice	54,20	55,54	40,16
Chvojenec	62,87	55,74	71,26
Chýšť	59,60	70,37	65,06
Jankovice	69,30	68,88	78,33
Jaroslav	85,26	82,17	52,59
Jedousov	59,50	68,50	38,97
Jeníkovice	45,24	35,64	57,95
Jezbořice	62,83	87,03	52,71
Kasalice	42,25	57,24	66,04
Kladruby nad Labem	61,66	69,19	62,50
Kojice	74,10	56,30	65,20

Kostěnice	69,36	64,91	60,87
Kříčeň	49,50	50,23	86,12
Kunětice	63,73	70,10	63,64
Labské Chrčice	63,81	74,11	70,43
Lány u Dašic	78,79	65,26	54,13
Lázně Bohdaneč	53,42	54,52	53,35
Libišany	63,17	58,72	67,17
Lipoltice	51,25	61,40	45,13
Litošice	70,15	69,33	66,67
Malé Výkleky	78,90	70,54	65,14
Mikulovice	98,71	54,80	61,76
Mokošín	68,71	70,67	62,33
Morašice	67,82	50,48	53,13
Moravany	63,96	64,49	61,24
Němčice	78,49	87,85	63,31
Neratov	53,93	69,77	48,86
Opatovice nad Labem	59,46	51,35	60,75
Ostřešany	61,44	58,29	58,46
Ostřetín	44,72	43,69	50,00
Pardubice	40,25	37,34	37,62
Plech	72,86	95,24	75,00
Poběžovice u Holic	80,77	73,08	60,92
Poběžovice u Přelouč	88,24	74,63	65,79
Podůlšany	70,83	75,40	62,60
Pravy	79,25	75,36	68,12
Přelouč	44,16	40,65	40,10
Přelovice	78,43	79,62	49,70
Přepychy	92,86	100,00	89,71
Ráby	49,35	47,98	38,32
Radhošť	71,53	88,81	85,11
Rohovládová Bělá	55,12	67,16	66,58
Rohoznice	69,95	74,53	53,74
Rokytno	57,80	54,04	52,22
Rybitví	56,19	55,97	45,68
Řečany nad Labem	61,29	66,37	58,58
Selmice	78,90	80,00	86,32
Semín	68,45	63,21	60,00
Sezemice	64,24	58,55	56,11
Slepotice	64,41	67,62	59,72
Sopřeč	70,94	70,64	59,48
Sovolusky	78,89	77,17	60,95
Spojil	71,35	89,42	57,47
Srch	57,22	58,60	48,07
Srnojedy	54,00	51,93	72,62
Staré Hradiště	40,47	32,29	62,94
Staré Jesenčany	69,46	75,74	73,85

Staré Ždánice	47,86	49,04	58,39
Starý Mateřov	64,63	48,15	46,88
Stěblová	84,35	77,86	73,42
Stojice	72,22	74,44	57,14
Strašov	63,27	81,74	78,10
Svinčany	63,37	59,26	63,36
Svojšice	60,26	83,02	60,34
Tetov	68,89	77,44	70,77
Trnávka	63,25	64,57	65,52
Trusnov	68,13	70,65	70,56
Třebosice	75,23	74,58	68,61
Turkovice	62,33	51,33	47,86
Týniště	86,07	73,17	71,09
Uhersko	66,04	55,77	55,41
Úhřetická Lhota	53,89	75,72	75,94
Újezd u Přelouče	70,67	90,07	85,09
Újezd u Sezemic	68,09	65,98	73,00
Urbanice	92,16	89,29	91,67
Valy	62,00	66,57	54,26
Vápno	83,33	82,29	80,37
Veliny	43,93	61,59	44,34
Veselí	55,10	77,25	68,05
Vlčí Habřina	60,24	72,28	37,99
Voleč	74,41	85,55	73,61
Vysoké Chvojno	68,65	42,90	65,52
Vyšehněvice	74,56	74,03	75,14
Zdechovice	61,20	62,88	61,42
Žáravice	71,90	88,14	68,47
Živanice	64,06	59,66	64,61
Okres Pardubice	45,57	45,81	45,82
Česká republika	46,72	45,51	46,38

Zdroj dat: Volby.cz

Tabulka č. 11 ukazuje, jaká byla volební účast v komunálních volbách v roce 1998, 2002 a 2006 v Pardubickém okrese. Nejvyšší volební účast byla zaznamenána v obci Přepychy. Bylo tomu tak v roce 2002, kdy byla účast stoprocentní. K upřesnění tohoto závratného výsledku je nutné doplnit, že v době těchto voleb měla obec Přepychy 67 voličů, z nichž 9 kandidovalo do sedmičlenného obecního zastupitelstva. V této obci nebyla vytvořena žádná politická uskupení³⁷. Nejnižší volební účast byla v roce 2002 v obci Staré Hradiště. Dvakrát se sídlem s nejnižší volební účastí staly Pardubice, v roce 1998 s 40,25 procentní účastí a v roce 2006 s 37,62 procentní účastí.

³⁷ Všichni kandidáti kandidovali svým jménem.

Nízká volební účast v Pardubicích potvrzuje závěr kapitoly „Volební účast v závislosti na velikosti obce“, uvedený v Okresech na severu (Balík, 2008, s. 52), který úměru mezi volební účastí a velikostí obce považuje za nepřímou. Stejně tak tomu je i u druhého největšího sídla okresu u Přelouče. Oproti tomu stojí volební účast v dalších největších sídlech regionu, kde pouze v jednom z níže uváděných příkladů nepřekročila volební účast ve městě hodnotu volební účasti v kraji, ale jedná se spíše o menší sídla, ve třech případech ze čtyř s méně než tříapůltisíci obyvateli. K prezentovanému závěru přispívají i data z tabulky Obce Pardubického okresu s nejvyšší volební účastí (%), vítěz voleb, sloupec Volební účast a Počet obyvatel. V zde vypsaných obcích dosahovala volební účast extrémně vysokých hodnot, tzn., že k urnám přišla většina voličů, ale z dat zde prezentovaných je patrné, že se vždy jednalo nejmenší obce. V sedmi případech z deseti nežilo v obcích s nejvyšší volební účastí ani sto obyvatel. Zdá se, že čím menší obec, tím větší zainteresovanost jejích obyvatel na dění obci. Dalším pohledem na problematiku a předkládané výsledky může být skutečnost, že je snazší přesvědčit pár desítek než několik desítek tisíc občanů.

Tabulka č. 12: Volební účast (%) v nejlidnatějších sídlech Pardubického okresu v komunálních volbách 1998-2006.

OBEC	1998	2002	2006	POČET OBYVATEL ³⁸
Pardubice	40,25	37,34	37,62	88260
Přelouč	44,16	40,65	40,10	8467
Holice	48,96	47,83	46,34	6298
Chvaletice	54,20	55,54	40,16	3319
Lázně Bohdaneč	53,42	54,52	53,35	3289
Sezemice	64,24	58,55	56,11	3231
Okres Pardubice	47,57	45,81	45,82	

Zdroj dat: Volby.cz, Český statistický úřad

³⁸ K 01. 01. 2006.

4.3.2 Vliv volební účasti na zisky politických stran

Na další otázku této kapitoly, zda se v komunálních volbách v letech 1995 až 2006 potvrdilo, že při vyšší volební účasti vzroste úspěšnost levicových politických stran (Pacek, Radcliff, 1995) odpovídá v krátkodobé analýze níže uváděné. V tabulce Volební účast (%) a vítězné politické uskupení v komunálních volbách obcí okresu Jeseník jsou vyznačeny vítězné strany komunálních voleb, k zřehlednění jsou ty, považované všeobecně za výrazně levicové, podbarveny.

Tabulka č. 13: Volební účast (%) a vítězné politické uskupení v komunálních volbách obcí okresu Jeseník.

OBEC	Řádné volby					
	1998		2002		2006	
	ÚČAST	VÍTĚZ	ÚČAST	VÍTĚZ	ÚČAST	VÍTĚZ
Bělá pod Pradědem	61,29	SNK	60,38	ZOO	54,24	SNK 2006
Bernartice	58,82	ODS	56,82	ODS	56,42	ODS
Bílá voda	74,79	SNK	60,71	NSO BV	50,00	SNK B. Voda
Černá voda	71,43	KDU-ČSL	72,33	SN	66,47	SNK ED
Česká ves	51,15	ČSSD	57,49	ČSSD	49,98	ČSSD
Hradec - Nová Ves	74,09	ČSSD	70,51	ČSSD	61,60	ODS
Javorník	52,08	S ODS NK	59,15	ČSSD	51,80	ODS
Jeseník	42,12	ČSSD	40,88	ČSSD	41,76	ODS
Kobylá nad Vidnavkou ³⁹	70,57	SOZSOK	44,94	SOZSOK	67,24	OOKV
Lipová – lázně	55,17	S ODS NK	55,34	ODS	48,02	ODS
Mikulovice	54,16	KSČM	51,67	KSČM	40,61	Nezastupitelstvo
Ostružná	84,92	SNK	77,69	SNK ZOO	78,57	Za o. Ostružná
Písečná	64,27	SNK	62,60	US-DS	57,14	ZRP a SZ
Skorošice	63,29	SNK	58,91	Nezávislí	54,46	SNK ED
St. Červená Voda	63,14	SNK	60,58	Nezávislí	58,99	SNK
Supíkovice	39,71	KSČM	69,27	SNK	54,51	SNK č. 1
Uhelná	63,20	KDU-ČSL	61,78	SN	63,04	KDU-ČSL
Vápenná	57,72	KSČM	59,49	KSČM	52,20	KDU-ČSL
Velká Kraš	63,40	SNK	49,85	KSČM	48,95	SNK obce Velká Kraš
Velké Kuněticko	55,18	SNK	58,44	Nezávislí	54,20	SNK pro obec krásnější
Vidnava	55,49	ČSSD	58,42	ČSSD	49,19	ČSSD
Vlčice	60,50	KDU-ČSL	49,25	KDU-ČSL	65,28	ZRO Vlčice
Zlaté Hory	50,51	KDU-ČSL	42,89	Nezávislí 2002	42,42	Nezávislí 2006

³⁹ Komunální volby se uskutečnily 20. 04. 2002. Do roku 2002 součástí obce Žulová.

Žulová	58,37	KSČM	59,21	KSČM	57,60	Pro občany
Okres Jeseník	52,13		51,26		48,16	
Česká republika	46,72		45,51		46,38	

Zdroj dat: Volby.cz

Již ze zběžného zhlédnutí je patrné, že volení účast ve volbách s vítěznou levicovou stranou nijak nevybočuje z průměru. Pouze ve dvou případech se přehoupla přes sedmdesát procent. V roce 1998 byla zaznamenána celkově nejnižší volební účast obcí v okrese Jeseník, v obci Supíkovice přišlo k volebním urnám rozhodnout o složení devítičlenného zastupitelstva jen 216 voličů z celkového počtu 544, a to přesto, že kandidátní listina levicového vítěze převyšovala počtem kandidátů další kandidující stranu o 50 procent. Vítězná KSČM získala 6 mandátů⁴⁰ a jediná další kandidující Strana za životní jistoty zbývající 3 mandáty⁴¹. V roce 1998 byla průměrná volební účast v obcích s levicovým vítězem voleb 48,09⁴² procenta, v roce 2002 50,67⁴³ procent. Ani v jednom z těchto let nepřekročila volební účast okresu Jeseník. To stalo pouze v roce 2006, kdy byla vítězem levice s průměrem volební účasti 49,51 procenta, zatímco volební účast v okrese byla 48,16 procenta. V tomto roce ovšem levice zvítězila pouze ve dvou obcích z čtyřiařiceti. K tomuto výsledku je nutné, ale doplnit skutečnost, že v tomto roce zvítězily v komunálních ve většině případů⁴⁴ neparlamentní politická uskupení nepovažovaná pro účely této práce za levicová. Z výše uváděného je patrné, že se v letech 2002 až 2006 v okrese Jeseník hypotéza o vysoké volební účasti v případě silné levice nepotvrdila.

V Pardubickém okrese je k upřesnění tvrzení, že se hypotéza o vysoké volební účasti v případě silné levice nepotvrdila, použit přehled vítězů komunálních voleb s extrémní účastí, tj. účastí nad devadesát procent. Z dat tabulky Obce Pardubického okresu s nejvyšší volební účastí (%), vítěz voleb bychom mohli vyčíst, že mnohem více k volbám táhne osobnost než politické určení, ale bohužel bylo by to velmi zkreslené tvrzení, protože ani v jedné z dotčených obcí nesestavila kandidátku žádná politická strana, vždy se jednalo o nezávislé kandidáty nebo jejich sdružení.

⁴⁰ KSČM sestavila volební lístek s 9 kandidáty.

⁴¹ Strana za životní jistoty sestavila volební lístek s 6 kandidáty.

⁴² 9 obcí s levicovým vítězem.

⁴³ 10 obcí s levicovým vítězem.

⁴⁴ V 19 obcích zvítězilo neparlamentní politické uskupení.

Tabulka č. 14: Obce Pardubického okresu s nejvyšší volební účastí (%), vítěz voleb.

OBEC	ŘÁDNÉ VOLBY	VOLEBNÍ ÚČAST	VÍTĚZ	POČET OBYVATEL V ROCE VOLEB
Přepychy	2002	100,00	Ing. Renata Špásová	77
Hlavečnick	2002	99,02	SNK – Sdružení Hlavečnick	247
Mikulovice	1998	98,71	NK Eva Klosová	805
Holotín	1998	96,97	NK Václav Beran	42
Holotín	2002	96,67	SNK – Za obec Holotín	38
Plich	2002	95,24	SNK Za obec Plich	72
Přepychy	1998	92,86	NK Milan Dont	82
Urbanice	1998	92,16	NK Zdeněk Karabec	69
Urbanice	2006	91,67	Marie Kadavá, NK	73
Újezd u Přelouče	2002	90,07	SNK – Sdružení pro obec	183

Zdroj dat: Volby.cz, Český statistický úřad

4.3.3 Výsledky a diskuze k volební účasti a vlivu volební účasti na zisky politických stran

Výsledné srovnání volební účasti v komunálních volbách obcí obou okresů, Pardubického a Jesenického, v centrálních městech okresů⁴⁵, celorepublikové volební účasti a volební účasti do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky předkládá následující tabulka. K jejím datům pokládá autorka za vhodné doplnit, že ani v jednom ze sledovaných volebních roků se okres Jeseník ani okres Pardubice nezařadily mezi okresy⁴⁶ s nejvyšší, ale ani nejnižší volební účastí. Díky tabulce Volební účast (%) v komunálních volbách v letech 1998-2006 je názorně vidět, že volební účast byla jak při srovnání centrálních měst, tak okresů vždy vyšší ve prospěch Jeseníku. Tento trend pokračoval v čase dále až do posledních komunálních voleb konaných v roce 2014. Zároveň je možno říci, že okres Jeseník míval vyšší volební účast nejen oproti Pardubickému okresu, ale i proti celorepublikovému průměru, zatímco v Pardubickém okrese tomu tak bylo jedinkrát během sledovaného období, a to v roce 2002. Mezi lety 1998 a 2002 byl Pardubický okres osmým okresem České republiky s největším poklesem volební účasti⁴⁷. V předchozím období patřila Pardubickému okresu dokonce 5. příčka žebříčku okresů s největším

⁴⁵ Město Jeseník a město Pardubice.

⁴⁶ Vyhodnoceno deset okresů s nejvyšší a nejnižší účastí voličů v komunálních volbách (Volby.cz).

⁴⁷ Volební účast klesla meziročně o 3,52 procenta.

poklesem volební účasti (Šaradín, 2004, s. 3). Díky těmto zjištěním, lze zodpovědět výzkumnou otázku: „Je na venkově tradičně vyšší volební účast?“ Ano, venkovštější okres stabilně vykazuje vyšší volební účast než je tomu u okresu ovlivněného velkým centrem.

Tabulka č. 15: Volební účast (%) v komunálních volbách v letech 1998-2006

ROK VOLEB	MĚSTO JESENÍK	MĚSTO PARDUBICE	OKRES JESENÍK	OKRES PARDUBICE	ČESKÁ REPUBLIKA	SNĚMOVNA ČR ⁴⁸
1998	42,12	40,25	52,13	45,57	46,72	74,03
2002	40,88	37,34	51,26	45,81	45,51	58,00
2006	41,76	37,62	48,16	45,82	46,38	64,47
2010	46,92	41,54	52,01	48,23	48,50	62,60
2014	39,26	35,20	48,18	42,92	44,46	59,48 ⁴⁹

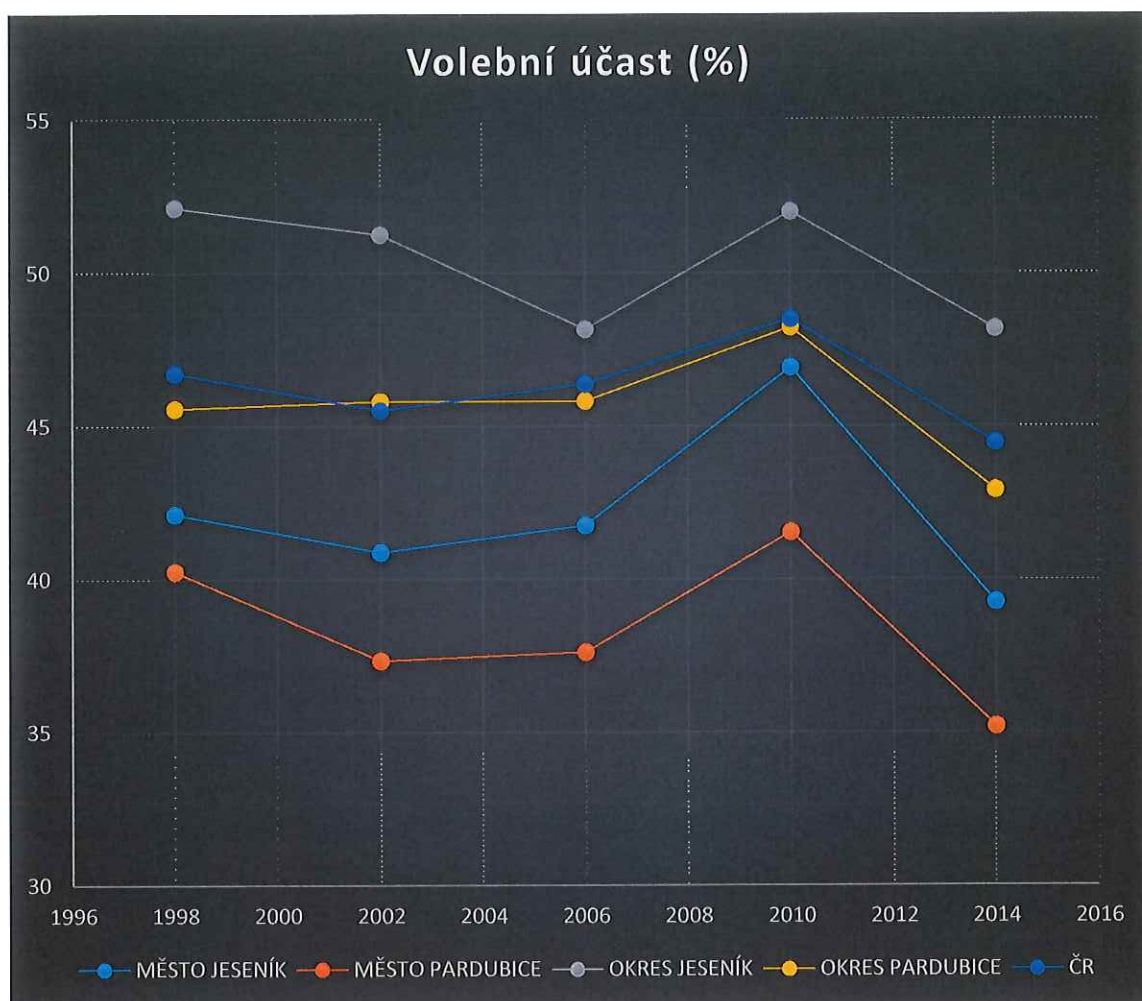
Zdroj dat: Volby.cz

Graf Trend průměrné volební účasti v komunálních volbách v letech 1998-2014 přehledně ukazuje na rozdíly ve volební účasti sledovaných okresů i jejich centrálních měst. Také odpovídá na otázku, zda se při zvýšení volební účasti v komunálních volbách v roce 2006, potvrzené v okrese Jeseník, jednalo o trend, který přerostl i do dalších let, či zda šlo o ojedinělý stav.

⁴⁸ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

⁴⁹ Volby se konaly v roce 2013.

Graf č. 1: Trend průměrné volební účasti v komunálních volbách v letech 1998-2014

Zdroj dat: Volby.cz

V grafickém znázornění je více než patrný rozdíl volební účasti mezi velkou aglomerací, městem Pardubice a venkovským okresem s minimalizovaným vlivem centra. Především zde ale nalézáme odpověď na výše položenou otázku. Celorepublikový nárůst volební účasti pozorovaný u voleb do obecních zastupitelstev v roce 2006 (oproti roku 2002) se v okrese Jeseník ani v okrese Pardubice neprojevil, ale v okresních městech ano. Přes nepřesvědčivé výsledky analýzy lze, v kontextu s výsledky roku 2010, zmiňovaný nárůst volební účasti považovat za trend, po kterém následoval hluboký propad ve volební účasti v roce 2014 na všech sledovaných územích.

Ve volební účasti obou krajů a České republiky celkově lze také pozorovat vzestup neúčasti při volbách mezi roky 1998 a 2004⁵⁰, neúčast ve volbách do krajských zastupitelstev dosáhla podle volebních statistik více než 70 procent. Zmiňovaný propad volební účasti je některými sociology považován za mimořádně velký a především za jev bez zjevné, snadno pochopitelné, konkrétní příčiny (Machonin, 2005, s. 5). O příčinách tohoto propadu a nízké účasti voličů při volbách je možné spekulovat, stejně jako to dělali další autoři před námi. Jedním z takových byl David Denver s knihou *Election and Voters in Britain*. Při hledání odpovědí na otázku proč lidé volí a proč ne, se Denver zaměřil na rozdíly mezi volební účastí do jednotlivých typů voleb⁵¹. Další z autorů zabývajících se volební neúčastí Pavel Šaradín k tomuto důvodu dodává: „Je prokázáno, že občané považují za nejdůležitější volby do dolní komory Parlamentu ČR, přičemž ona důležitost odráží vnímání možnosti ovlivňovat alespoň určitým způsobem dění v celé zemi. Proto také voliči o ostatní typy voleb projevují menší zájem. Například k prvním volbám do krajských zastupitelstev (2000) se dostavilo pouze 33,64 % hlasujících.“ Názor, že pro voliče je důležitý typ voleb a Šaradínovo tvrzení dokládají i údaje o účasti voličů v tabulce Volební účast (%) v komunálních volbách v letech 1998-2006 a to porovnáním hodnot řádků s volební účastí v komunálních volbách a hodnot v sloupci SNĚMOVNA ČR, kde je zaznamenána volební účast do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Nejmarkantnější rozdíl ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a volbami do místních zastupitelstev byl celých 27,31 procenta, a to v roce 1998.

Důvody propadu volební účasti v komunálních volbách mezi roky 1998 a 2004 se z jiného úhlu pohledu pokusilo osvětlit šetření veřejného mínění obyvatelstva, provedené Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd české republiky. Šetření se uskutečnilo 17. – 24. ledna 2005, dotázán byl soubor 1037 obyvatel starších 15 let, z toho podsoubor 813 oprávněných k volební účasti v krajských volbách. Tento podsoubor nezahrnoval ani občany, kteří k datu voleb nedosáhli 18 let, ani obyvatele Prahy, na jejímž území krajské volby neproběhly. Soubor a rovněž uvedený podsoubor byly vytvořeny kvótním výběrem. Díky způsobu výběru je lze považovat za reprezentativní, co do věkového složení, pohlaví, stupně dosaženého vzdělání, velikosti

⁵⁰ Výrazný pokles volební neúčasti byl pozorován celkově mezi lety 1995 až 2005 (Machonin, 2005, s.

⁵¹ Denver ve Velké Británii sledoval především markantní rozdíl mezi parlamentními volbami 1997 a volbami do Evropského parlamentu v roce 1999. Rozdíl byl 48,4 % v neprospěch voleb do Evropského parlamentu (Denver, 2003).

obce bydliště a rozložení podle krajů (Machonin, 2005, s. 1). Tento výzkum předložil velice zajímavé výsledky dotýkající se poloviny sledovaného období. Výzkum vycházel z předpokladu, že takto vysoký pokles volební účasti souvisí i s prohlubováním nedůvěry řadových občanů k mocenské a politické elitě. K potvrzení či vyvrácení tohoto názoru se Centrum pro výzkum veřejného mínění dotazovalo všech respondentů na jejich názory na souvislost mezi problematikou společenské soudržnosti a politickou demokracií obecně, i v našich podmínkách. Na otázky, zda demokratický politický systém k upevnění společenské soudržnosti spíše přispívá nebo ji narušuje a) obecně, b) v současnosti v Česku, odpovídali dotázaní takto:

Tabulka č. 16: Názory dotázaných na vztah demokracie a společenské soudržnosti (%)

Demokracie k upevnování soudržnosti:					
	rozhodně přispívá	spíše přispívá	ani ano, ani ne	spíše narušuje	rozhodně narušuje
Obecně všichni	3,2	27,9	41,8	23,6	3,5
volivší	3,9	29,3	37,8	24,2	4,8
nevolivší	2,3	20,5	47,7	26,3	3,2
V Česku všichni	0,8	13,8	35,0	41,2	9,1
volivší	0,9	14,6	33,4	39,8	11,2
nevolivší	0,3	9,0	33,6	50,0	7,1

Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2005, šetření 05-01.

Dle Machonina a v souladu s úvodní úvahou autorky diplomové práce se volební neúčasti koriguje přílišný optimismus původních představ o automatickém vlivu demokratických mechanismů na utváření podmínek pro sjednocení společnosti na základních hodnotách svobody a občanské rovnosti (2005, s. 8). S tímto odůvodněním se, ale nemusíme spokojit, protože zmiňované šetření se oprávněných voličů dále dotazovalo na otázku „Proč jste se Vy osobně rozhodl nevolit?“ Odpovědi předkládá tabulka č.

Tabulka č. 17: Osobní důvody neúčasti ve volbách

DŮVOD	%
1. Nemoc, stáří	7,1
2. Pobyt mimo domov, dovolená, služební cesta	13,9

3. Málo času, mnoho práce, rodinné závazky	8,3
4. Můj hlas nic nerozhodne, nic se nezmění	17,0
5. Nepovažoval za důležité, jasný výsledek dopředu	1,2
6. Nedokázal si vybrat	14,2
7. Znechucení a nespokojenost s politikou, nedůvěra k politikům	17,6
8. Nechodí volit, nevolič z přesvědčení	6,5
9. Nezájem o politiku obecně	7,1
10. Kraje jsou zbytečné	2,7
11. Ostatní (jiné starosti, nechtělo se mi apod.)	4,4
Celkem	100,0

Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2005, šetření 05-01.

Odpovědi (4., 5., 7., 8., 9.), které vyčerpávají celkem téměř polovinu důvodů neúčasti, lze souhrnně charakterizovat jako různé stupně lhostejnosti k politice, nezájmu o ni až znechucení politikou. Populace se podle účasti / neúčasti v krajských volbách rozdělila do tří skupin. První z nich vykazovala cca dvoutřetinovou neúčast. Patří k ní nezaměstnaní, ženy v domácnosti, studenti a učni a přibližují se k ní nekvalifikovaní dělníci a zemědělci s výrazně nadpoloviční neúčastí. V druhé dosáhli cca dvoutřetinové účasti vedoucí zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné a nepracující důchodci. Třetí tvoří ostatní nemanuální zaměstnanci a kvalifikovaní dělníci, kteří se voleb zúčastnili ve zřetelné nadpoloviční většině. S účastí ve volbách tedy nemají problémy jen samostatně činní a vedoucí zaměstnanci ani odborníci těch odvětví a profesí, které jsou „za vodou“. Machonin především zdůrazňuje, že významnou roli hraje i faktor generačního odcizení, který je třeba zahrnout mezi podstatná zjištění daného výzkumu. „Zdá se, že pro tuto společnost je převládajícím trendem odklon nastupující a proto pravděpodobně i dynamičtější generace od politiky, představující nesporně výrazné nebezpečí pro demokracii (2005, s. 18). Drtivá většina obyvatelstva tedy spojila nízkou volební účast s jistým narušováním principů demokracie. Tento souhrnný syndrom vážně ohrožuje další, v předchozím století slibně započatý vývoj českého demokratického systému do té míry, že lze podle našeho názoru mluvit o počínající krizi demokracie. Současně vytváří uvnitř společnosti nové rozštěpení, oddělující lidi usilující o jeho překonání aktivní účastí v demokratických procedurách a lidi pasivní, apatické a rezignující a signalizuje existenci ještě hlubšího rozštěpení mezi mocensko-politickou elitou a masou společností. Čteno z

druhé strany, to znamená postupnou ztrátu legitimity politických subjektů ze strany populace. Danou situaci zostrňuje narůstající přesvědčení části obyvatelstva o sklonech politické reprezentace ke klientelismu a korupčnímu chování, ať už je zdůvodněné nebo vyvolané mediálními kampaněmi. Vzhledem k též všeobecné programové a strategické nevyjasněnosti používají politické strany ke svému prosazení v politice náhradních prostředků: využívání až zneužívání různých složek výkonné moci na jedné straně a obstrukcí vůči ní na straně druhé, mediálních kampaní, vyvolávání personálních střetů a skandalizování protivníků, atd., které podstatné problémy společnosti a její budoucnosti odsunují do pozadí a zatemňují. Nutným důsledkem je další ztráta jejich legitimity a prohlubování politické apatie s možným vyústěním až do stavu anomie. Machonin v závěru své stati vzhledem k hloubce negativních nálad vůči politice důrazně vyzývá k obratu a konstatuje, že takový obrat vyžaduje mimořádné úsilí a velkou dávku nikoli deklarativní, ale skutečné poctivosti, upřímnosti a dobré vůle, spojenou současně s odvahou otevřeně sdělovat i nepříznivé zprávy a srozumitelně vysvětlovat opravdu jen nezbytný rozsah nepopulárních opatření. Je samozřejmé, že takovýto obrat, ať už iniciovaný kýmkoli, by musel v té či oné míře probíhat ve všech významných politických subjektech, ať už vládních či opozičních, a dotknout se i fungování i regionálních orgánů. V takovém případě by měl určitý význam pro eufunkční upevnění společenské soudržnosti nejen v dimenzi politické, ale i sociální a kulturní (Machonin, 2005, s. 22-25). Autorka této práce proto považuje za svůj úkol v souladu s jí formulovanou hypotézou doložit, zda alespoň na komunální úrovni (a na zkoumaných okresech) bylo, či nebylo tohoto obratu a návratu k „democii“ dosaženo, či nikoliv a analyzovat příčiny, tohoto závěru.

4.3.4 Souhrn⁵²

Z dat uváděných v kapitole Volební účast vyplývají následující zjištění:

- Zkoumáno bylo všech 24 obcí okresu Jeseník a všech 115 obcí Pardubického okresu.
- Volební účast v komunálních volbách v meziročním srovnání volebních let 1998-2010 v osmi případech klesala a ve stejném počtu případů rostla.
- Pozice levice doložená vítězstvími v komunálních volbách neovlivnila volební účast směrem nahoru.

⁵² Z části analogicky k Okresy na severu, kap. 4.7 (Balík, 2008, s. 67).

- Rozdílnost obou regionů se u sledované veličiny projevila jak na úrovni okresů, tak na úrovni okresních měst.
- Nepřímou úměru mezi velikostí obce a volební účastí v komunálních volbách se podařilo prokázat v okrese Jeseník a totéž se projevilo i v okrese Pardubice, kde nejnižší volební účastí v sledovaných letech dosáhlo hned ve dvou případech krajské město Pardubice.
- Průměrné hodnoty volební účastí v komunálních volbách v okrese Jeseník jsou vyšší než hodnoty celostátní (Balík, 2008, s. 67), v Pardubickém okrese je tomu zpravidla naopak.

4.4 Pozice velkých politických stran v zastupitelstvech pardubických obcí s obecní radou

Tato kapitola se nebude zabývat všemi obcemi okresu Pardubice, ale stejně jako Okresy na severu (Balík, 2008, s. 95-106) pouze těmi, v kterých je ustavována obecní rada⁵³. „Odhlédněme od nejmenších, kde politické chování ve vztahu k obecnímu zastupitelstvu můžeme identifikovat jen stěží. V těch, které řídí rada, bývá již zastupitelstvo minimálně patnáctičlenné, tudíž je vyšší přirozený práh pro vstup, takže obvykle již v takovém zastupitelstvu zasedá více politických proudů, které spolu musí nutně více komunikovat nejen při ustavování obecních orgánů, ale i v průběhu volebního období“ (Balík, 2008, s. 95). V Pardubickém okrese je to 9 obcí.

V této i následujících kapitolách je termínu „obce“ používáno pro obce s obecní radou.

Tabulka č. 18: Počet obcí s radami okresu Pardubice, v nichž velké politické strany získaly mandát v zastupitelstvu

	ODS		ČSSD		KSČM		KDU-ČSL	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1998	8	88,89	6	66,67	9	100,00	9	100,00

⁵³ „Rada se nezřizuje v obcích se zastupitelstvem menším než 15 členů (což teoreticky může být jakákoli obec do 10000 obyvatel).“ (Balík, 2009, s. 72). Dle tohoto pravidla a dle Zákona o obcích č. 128/2000, § 68, odst. 1 může být obecní rada zřízena v každé obci s pěti sty a více obyvateli.

2002	7	77,78	8	88,89	8	88,89	9	100,00
2006	8	88,89	8	88,89	8	88,89	7	77,78
OBCE S MANDÁTY CELKEM	23		22		26		26	

Zdroj dat: Volby.cz

Nejzastoupenějšími stranami byla v obcích s obecní radou v Pardubickém okrese v sledovaném období KSČM a KDU-ČSL. Shodně byly ve všech volebních obdobích zastoupeny celkem dvacetšestkrát. Přičemž Komunistická strana Čech a Moravy chyběla v letech 2002 a 2006 pouze v jednom obecním zastupitelstvu, vždy v obci Sezemice. Nejhoršího volebního výsledku dosáhla ČSSD a to v roce 1998, kdy chyběla ve třech obecních zastupitelstvech.

Tabulka č. 19: Počet obcí s obecními radami okresu Jeseník a okresu Pardubice, v nichž velké politické strany získaly mandát v zastupitelstvu

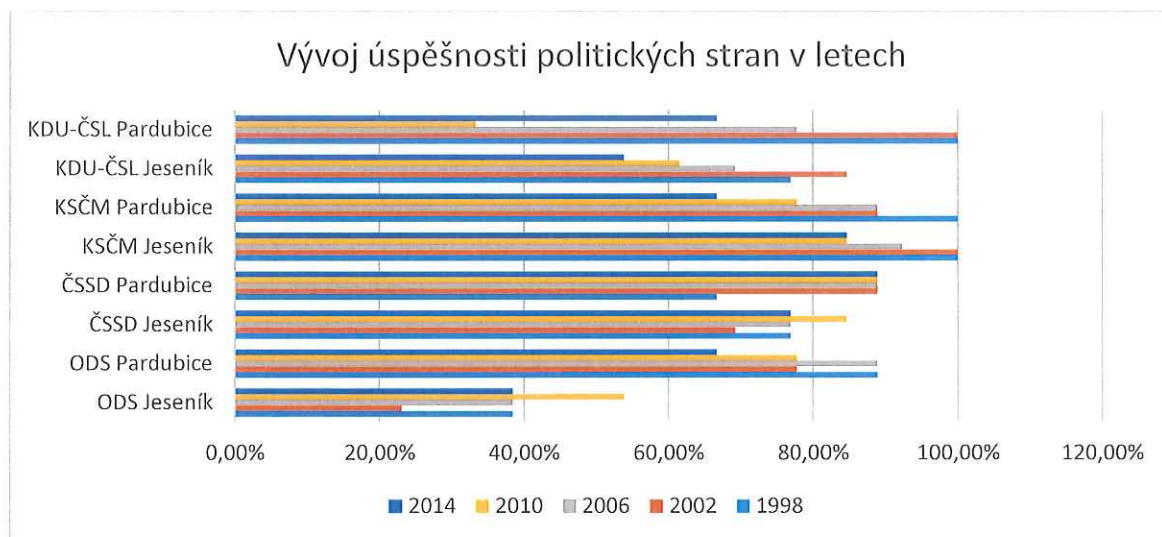
	ODS (%)		ČSSD (%)		KSČM (%)		KDU-ČSL (%)	
	Jeseník	Pardubice	Jeseník	Pardubice	Jeseník	Pardubice	Jeseník	Pardubice
1998	38,46	88,89	76,92	66,67	100,00	100,00	76,92	100,00
2002	23,08	77,78	69,23	88,89	100,00	88,89	84,62	100,00
2006	38,46	88,89	76,92	88,89	92,31	88,89	69,23	77,78
2010	53,84	77,78	84,61	88,89	84,62	77,78	61,54	33,33
2014	38,46	66,67	76,92	88,89	84,62	66,67	53,84	66,67
∅	38,46	80,00	76,92	84,45	92,31	84,45	69,23	75,56

Zdroj dat: Volby.cz

V obou dotčených okresech se nejčastěji zastoupenou stranou stala Komunistická strana Čech a Moravy. V obci Velké Kuněnice to byla v roce 2014 dokonce jediná ze sledovaných stran zastoupená v obecním zastupitelstvu. Stejný případ se opakoval v obci Skorošice v následujících volbách. ČSSD byla jedinou velkou parlamentní stranou v obci Vidnava v roce 2014. V Pardubickém okrese byla úspěšnost velkých politických stran

v získávání mandátů do obecních zastupitelstev ve volebních letech 1998 až 2014 nejnižší v současně posledních komunálních volbách, v roce 2014. V obci Opatovice byla zastoupena jen KSČM a v obci Moravany jen Československá strana sociálně demokratická, která si také jako jediná udržela stabilní pozici. Tento pokles zastoupení sledovaných stran se v okrese Jeseník neopakoval. Níže uvedený graf ukazuje, jak se jednotlivým politickým stranám dařilo obsazovat mandáty v zastupitelstvech obcí v průběhu let. Je z něj patrné, že přestože nebyla většinou nejúspěšnější, je nejstabilnější stranou zastoupenou v zastupitelstvech obcí ČSSD.

Graf č. 2: Vývoj úspěšnosti⁵⁴ politických stran v komunálních volbách obcí s obecní radou

Zdroj: *Volby.cz*

4.5 Starostky

Sama autorka v okolí svého bydliště v Pardubickém kraji pozoruje v posledních několika volebních obdobích nárůst žen postu starosty. V současné době je vede obecní zastupitelstvo starostka ve Chvaleticích, Kojících, Řečanech nad Labem, Přelouči. V bydlišti autorky vykonává funkci starosty paní Blanka Zaklová již od roku 2002. V tabulce Procentuální podíl starostek v obcích Pardubického okresu uváděná data

⁵⁴ Ukazatelem úspěšnosti počet obcí s obecní radou, v jejich zastupitelstvech se politickému uskupení podařilo získat mandát.

odpovídají na výzkumnou otázku „Jaký byl ve sledovaném období trend v podílu primátorek a starostek v komunální politice (Balík, 2008, s. 293) Pardubickém okrese.

Tabulka č. 20: Procentuální podíl starostek v obcích Pardubického okresu.

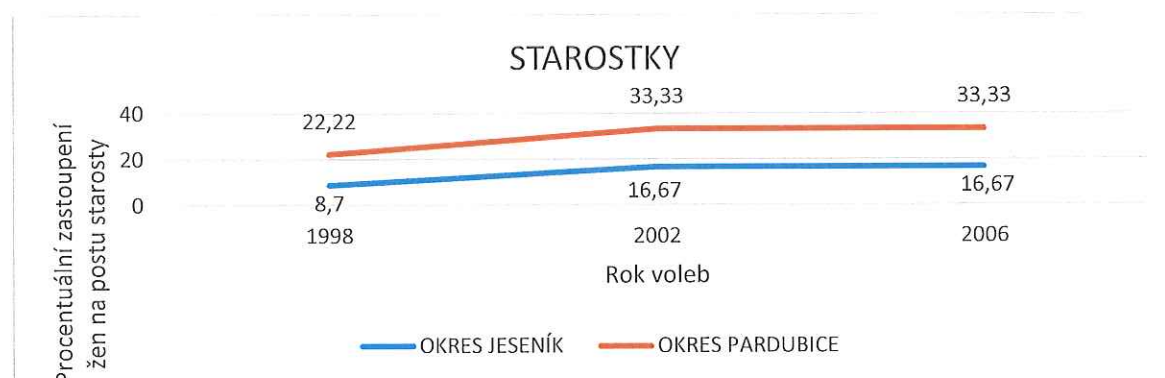
ROK VOLEB	OKRES JESENÍK	STAROSTKY
1998	8,70	22,22 %
2002	16,67	33,33 %
2006	16,67	33,33 %

Zdroj dat: Volby.cz, Balík (2008, s. 146), vlastní výzkum.

V Pardubickém okrese byla řízena ženou v roce 1998 každá zhruba každá čtvrtá radnice v obci s obecní radou a v roce 2002 a 2006 každá třetí taková radnice. V Pardubicích, dominantním sídle kraje tomu tak nebylo v uváděných letech ani jednou, ale v hned dalších největších městech regionu opakovaně. Dlouhodobě⁵⁵ mělo starostku město Přelouč⁵⁶ a také Lázně Bohdaneč.

Grafické znázornění procentuálního podílu starostek na sledovaných radnicích nám dává odpověď na výzkumnou otázku: Jaký byl ve sledovaném období trend v podílu primátorek a starostek v komunální politice? (Balík, 2008, s. 8) v obou sledovaných okresech, v okrese Pardubice i v okrese Jeseník.

Graf č. 3: Podíl starostek v sledovaných obcích okresu Jeseník a okresu Pardubice

Zdroj dat: Volby.cz, Balík (2008, s. 146), vlastní výzkum.

⁵⁵ Minimálně v letech 1998 až 2010.

⁵⁶ V Přelouči je starostkou žena nepřetržitě až do dneška.

Stejně jako grafem znázorněné vzrůstající zastoupení starostek po r. 2002, tak i samotné výsledky voleb v roce 2002 ve srovnání s výsledky voleb 1998, v nichž ženy skončily se zastoupením 8,6 %, poukazují na vcelku pozitivní vývoj tohoto faktoru úrovně demokracie (na rozdíl od jiných ukazatelů, zejména pokud jde o volební účast). To potvrzuje i zvýšení ženského zastoupení po volbách 2002 na 33 procent v obcích Pardubického okresu a po volbách 2006 na necelých 17 % v okrese Jeseník. Na výzkumnou otázku tudíž můžeme odpovědět, že se jednalo o minimálně devítiletý trend začínající významným růstem mezi lety 1998 a 2002.

Uváděná data však nejsou dostatečně uspokojující ve světle zastoupení žen v komunální politice v původní 15 zemích EU, tedy v nejmúspěšnějších demokraciích, kde zastoupení žen je více než třetinové. Díky nízké účasti žen v politice získává nespokojenost české veřejnosti s politickou scénou i svou genderovou dimenzi. Její konkrétní obsah v knize Mnohohlasem shrnuje jedna z jejích autorek Hana Havelková takto: „muži nedospělí a toužící po moci, ženy potenciálně rozumnější, ale nesebevědomé a bez zájmu o moc“ (Hašková a kol., 2006, str. 38).

5. Závěr

5.1 Volební účast

Volební účast je jedním z nejzákladnějších indikátorů, které jsme si určili jako měřítko „zdraví demokracie“, přičemž nedostatečná volební účast může svědčit například o tom, že v daném regionu existují hlubší problémy. Volební účast v komunálních volbách obecně byla v roce 1990⁵⁷ sice o více než 20 procent nižší než v parlamentních volbách⁵⁸, ale přesto se pohybovala ve velmi vysokých číslech. Tento fakt autorka diplomové práce připisuje v úvodu popsáním iluzím spojeným s přechodem od totalitního systému k demokracii. Nadšení vyplývající ze sametové revoluce je tak nepochybnou determinantou ovlivňující vysokou účast voličů v těchto prvních komunálních volbách. Postupem času se však zájem voličů o komunální volby razantně snižoval. V roce 1994 činila účast voličů na volbách 60,68 %, v roce 1998 46,72 % a v roce 2002 už jen 45,51 %.

⁵⁷ 73,50 % (Balík, 2008, s. 50, volby.cz).

⁵⁸ Volební účast ve volbách do České národní rady, Sněmovny lidu Federálního shromáždění a Sněmovny národů Federálního shromáždění byla v roce 1990 96,79 % (Volby.cz).

Volební účast poklesla mnohem více mezi lety 1994 až 1998 než 1998 až 2002 (Volby.cz). S ohledem na tyto výsledky autorka diplomové práce odpovídá na výzkumnou otázku, zda ovlivnily aféry devadesátých let volební účast v komunálních volbách, kladně.

V roce 2006 se celostátní trend ve volební účasti v komunálních volbách změnil a mírně stoupl na 48,50%. V sledovaných okresech se tento trend neprojevil. V roce 2006 byla volební účast v okrese Jeseník podprůměrná (48,16 %), nejnižší ze sledovaných let. V okrese Pardubice se volební účasti roku 2006 téměř rovnala volební účasti v roce 2002 (rozdíl 0,01 %). Ale přestože se nárůst volební v roce 2006 v Pardubickém okrese nepotvrdil, lze tyto volby hodnotit jako zlomový okamžik. V dalších komunálních volbách volební účast stoupla v okresech samých, i v okresních městech Jeseník a Pardubice. Je zřejmé, že se nedůvěra voličů v politiku začala stabilizovat. Jedním z důvodů tohoto zlomu byl pravděpodobně vstup České republiky do Evropské unie⁵⁹, tedy přechod z politického programu „nezasahování“ (laissez faire) k přísně střeženým pravidlům EU. Důvěra voličů v demokratické mechanismy se vracela i v těch regionech, které byly postiženy strukturálními změnami.

Z kapitoly Volební účast okres Jeseník vyplynulo, že okres Jeseník průměrnou mírou volební účasti v komunálních volbách pokaždé překročil celorepublikový průměr. Naproti tomu okres Pardubice patří mezi okresy s největším poklesem volební účasti v ČR v letech 1998-2002, a to o 3,52 procenta. Stejně tak patří mezi okresy s největším poklesem volební účasti v letech 1994-1998, a to dokonce o 20,53 procent. Pardubický okres je ve srovnání s okresem Jeseník i okres s razantní voličskou disproporcí, zaměřili se na rozdíl ve volební účasti mezi okresním městem a celým okresem (včetně tohoto města), respektive mezi okresním městem Pardubice (rozdíl 5,41 %) a voličsky nejúspěšnější obcí Svitavy (rozdíl 19,36 %). V celém okrese Pardubice přišlo k volebním urnám téměř o pět procentních bodů voličů více než v okresním městě. V okrese Jeseník jsou naopak rozdíly ve voličské účasti mezi okresním městem a ostatními obcemi mnohem menší. Tento vývoj lze jednak vysvětlit tím, že v okrese Jeseník žije vyšší podíl obyvatelstva v malých obcích. Pokud jde o počet obyvatel, tak lze u Pardubického okresu potvrdit, že čím lidnatější město, tím nižší zájem o volby. Pardubice jsou desáté největší město České republiky a patří do první poloviny okresních měst s nadprůměrnou voličskou základnou. Přesto tento rozdíl neodpovídá statistickému průměru ve srovnání s daty z celé

⁵⁹ Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. května 2004 (Evropská komise, 2012).

České republiky. Příčiny tedy musí být hlubší. Z uvedených závěrů plyne, že na otázky vytčené v úvodu si musíme odpovědět tak, že v okrese Pardubice spíše než v okrese Jeseník občané pozbyli zájem se podílet na věcech veřejných, stali se více méně lhostejnými. Autorka tak může konstatovat, že mnohem stabilnější demokratický vývoj, prezentovaný účastí voličů ve volbách, lze přepokládat v regionech, kde převažuje endogenní rozvoj nad prvky exogenního růstu.

Prezentovaná volební účast a velikost obcí, zastoupená počtem obyvatelstva potvrdila konstatování Stanislava Balíka, že mezi volební účastí a velikostí obce platí nepřímá úměra (2008, s. 67). Čím menší obec, tím vyšší volební účast, a naopak.

Ve výsledcích zkoumaného se nepotvrdila hypotéza o vyšší volební účasti v případě silné levice. Toto tvrzení není ale příliš silné, protože nelze přesně určit politické zaměření „Nezávislých“ a kandidátů jednotlivců, kteří nejčastěji vyhrávají volby v obcích s nejvyšší volební účastí.

5.2 Velké parlamentní strany v komunální politice

V roce 1990 se pozice stran v obcích⁶⁰ okresu Jeseník příliš nelišily. Významnou výjimku tvoří výrazně silnější postavení KSČ, a to především díky jejímu velice dobrému postavení v menších obcích. Z ostatních stran pak v obou okresech dominuje Občanské fórum a Československá strana lidová. Ostatní kandidující subjekty, vč. ČSSD jsou na úrovni zanedbatelnosti. V roce 1994 se situace mění spíše v důsledku restrukturalizací jednotlivých stran a hnutí, než v důsledku změny preferencí. Zatímco KSČM fakticky přebírá elektorát KSČ, stejně jako voliči ČSL dále volí spojenou stranu KDU-ČSL⁶¹ i nadále, o voliče bývalého OF se dělí především ODS a nezávislí. Mírně roste podíl ČSSD. (Balík, 2008, s. 97, Volby.cz). Tyto i předcházející komunální volby se proto dají charakterizovat tím, že jsou odrazem téže vlny, z jaké vyšlo celostátní rozdělení preferencí mezi strany v důsledku sametové revoluce. Větší podíl voličů komunistů na Jesenicku lze pak odůvodnit i z pozice v úvodu popsané „úchovné tendence“, jejímž smyslem je zachování toho, čeho bylo již dosaženo, co se osvědčilo a prokázalo svou prospěšnost. Vysvětlení pak zřejmě souvisí s tím, co bylo řečeno v souvislosti s prvky endogenního rozvoje, které se mnohem více už za totality projevovaly v okrese Jeseník než na

⁶⁰ Obce s obecní radou.

⁶¹ KDU-ČSL vznikla sloučením ČSL a KDU v dubnu 2002.

Pardubicku. Místní občané věděli, že se musí spolehnout na místní autority, které zajišťovali alespoň nějaký rozvoj v obcích bez pomoci centra. Protože tehdejší doba moc v národních výborech spojovala právě s rolí KSČ, pak tam, kde se kandidáti této strany osvědčili, dostali komunisté důvěru i nadcházejících dvou již demokratických komunálních volbách.

Volby v letech 1998 přinášejí již jiné motivy při výběru politických stran. Nejde o výběr mezi tendencí úchovnou a volbou politiků „nových nadějí“, jak tomu bylo při předcházejících dvou volbách do obecních zastupitelstev, ale o skutečný ideový boj pravé a levé části politického spektra. Na Jesenicku v r. 1998 začíná volby vyhrávat levice, ČSSD pomalu dotahuje KSČM (společně získaly více než třetinu hlasů, politický střed v čele s nezávislymi a KDU-ČSL udržuje své pozice a pravice reprezentovaná ODS se vítězem voleb stává jen sporadicky (získává jen 5% zastupitelů). V Pardubickém okrese je trend opačný, ODS jednoznačně dominuje spolu s ostatními pravicovými a středovými stranami zejména nezávislymi kandidáty. Tento trend se ještě důrazněji projevil ve volbách 2002, kdy v okrese Jeseník co do počtu získaných hlasů předstihla KSČM sociální demokracie (ČSSD), KSČM však měla více mandátů, přičemž ODS získala minimální zastoupení. I v Pardubickém okrese je trend ve srovnání s předchozími volbami stejný, byť ve srovnání s Jesenickem opačný – dominují zejména ve velkých obcích pravicové strany. Přesto nelze tuto skutečnost díky analýze předložené v kapitole o volební účasti dávat do souvislosti se shora popsanou volební účastí. Tuto disproporci si tak autorka vysvětluje tradičně větší volební účastí venkovštějšího okresu Jeseník a nižší volební účastí okresu zaměřeného na centrum, Pardubického okresu, takže, že zatímco v okrese Jeseník je volební účast nadprůměrná a především relativně stabilní, okres Pardubice zaznamenává výrazný pokles voličů ochotných jít k volbám. Nutno si připomenout, že jde o dobu právního nihilismu, dobu prolínání ekonomických zájmů s politickými. Pardubice jsou jako střediskový průmyslový region těmito veskrze negativními vlivy postiženy více, což se projevuje obecnou nedůvěrou a rozladěností voličů. Jesenicko naopak stále důvěřuje místním autoritám, byť se stále více přeskupují do řad ČSSD, dále zde platí, že kde se o mandát uchází více kandidátů, je vyšší pravděpodobnost, že voliči přijdou i k volbám. To neznamená, že by na Pardubicku neměly levicové nebo středové strany podporu (výsledky celostátních voleb dokazují, že podporu měly rozhodně větší, než vyplynulo z výsledků komunálních voleb), pouze zde levicovní voliči ke komunálním volbám nepřišli v relativně

dostatečném počtu. Příčinu je třeba hledat stále v tom, že se v levicových stranách stále ještě neprofilovali místní leadeři a komunální autority, na rozdíl od Jesenicka, kde tito již tradičně v zastoupení v zastupitelstvech obcí dominovali (Balík, 2008, 137).

Další předěl přinášejí volby v roce 2006. Na Jesenicku se rozšířila nabídka nezávislých kandidátů, kteří komunální volby jednoznačně vyhráli. ODS v počtu získaných hlasů předstihla KSČM a KDU-ČSL, čímž se zařadila za ČSSD. Na Pardubicku stále vítězí ODS, pozice ČSSD se ale zlepšuje. Obecný úspěch ODS lze spíše přičítat dopadům destabilizace ČSSD po aféře Stanislava Grosse, kterou předcházela slabá Špidlova koaliční vláda. Zvolení zakladatele ODS Václava Klauze do prezidentské funkce, přestože levice měla v parlamentu většinu, pak tento marasmus v levé části politického spektra jen umocnil. Přesto na Pardubicku levice mírně posílila, což autorka přičítá vyšší volební účasti, která obecně souvisí s obnovením důvěry v demokratické mechanismy souvisejícími se vstupem České republiky do Evropské unie.

5.3 Ženy v politice

Podíl primátorek a starostek je v okrese Pardubice i v okrese Jeseník na stabilní úrovni. Na Jesenicku je to zhruba sedmnáctiprocentní podíl a na Pardubicku zhruba třetinový podíl žen ve vedení radnice. Zastoupení žen stoupalo pouze mezi roky 1998 a 2002, následně se zastavilo. V sledovaném období tudíž nelze konstatovat vzrůstající ani klesající trend. Vzhledem k menšinovému, ale existujícímu zastoupení žen na postu starostu se autorka diplomové práce shoduje s názorem, že politická kultura vykazuje z hlediska pohlaví směs neutrálních ale i tradicionalistických (patriarchálních) rysů. Nepříznivým faktorem je absence politiky rovných příležitostí ve stranách i na úrovni vedení obcí. Ukazuje se, že skutečná nabídka i poptávka po ženách v komunální politice popírá běžné názory o nezájmu jak voličů, tak žen. Jako klíčový blokační faktor tak vychází vedení politických stran, ve kterých u nás obvykle dominují muži. Přesto analytická část diplomové prokázala, že tendence jsou jak z hlediska časového, tak na úrovni některých politických stran příznivé, i když ne dostačující. Podíl zvolených žen je nesouměrně rozložen mezi jednotlivé strany tak, že levicové strany (KSČM a ČSSD) mají mezi zvolenými ženami více zastupitelek, což lze vysvětlit mimo jiné i tím, že se obě strany k většímu zastoupení žen v politických funkcích hlásí.

Na rozdíl od předcházejících sledovaných faktorů úrovně demokracie, nelze konstatovat vliv „blbé nálady“ ani charakteru rurálního rozvoje na zastoupení žen na nejvyšším postu komunální politiky. Autorka by proto v souladu s volebními pravidly v tomto směru vyspělých zemí, jako jsou především skandinávské státy, a v zájmu posílení demokracie (potenciál je 50%, nikoliv v této práci zjištěné 17% zastoupení v okrese Jeseník a 33% zastoupení v okrese Pardubice) preferovala posílení prvků pasivního volebního práva žen, tedy práva být volena. Na konci 18. století bylo v ústavním pořádku zakotveno rovné aktivní volební právo, na jehož základě ženy mohou volit. Považovalo se to za prolomení dosud nerovného postavení mezi pohlavími a za konec diskriminace žen. Kam se demokracie posunula od té doby? Současný politický systém ženy výrazně znevýhodňuje, a to především při sestavování kandidátek, pasivní volební právo žen je realizovatelné většinou pouze u žen, které nepečují o děti a umějí se orientovat v mužském prostředí politických stran. Pokud samotné strany nezavedou při sestavování kandidátek princip žípu, nebo alespoň kvót, dnes je má pouze ČSSD (Marksová, 2012), nebude možné konstatovat, že rovné příležitosti ke zvolení jsou zaručeny. Demokracie je naplněna, jen když ve společnosti je přirozené rovné zastoupení mužů a žen (nejde o menšinu). Lze očekávat, že za větší účasti žen, by politická jednání byla kultivovanější, ženy chápou politiku jako veřejnou službu, nikoliv jako kariéru, prostředek k moci či majetku. Ženy by byly, v případě posílení prvků svého pasivního volebního práva, více motivovány k zapojení se do politického a veřejného života. Politické rozhodování by bylo více empatické, sociální, rozvážné a pragmatické. Rozhodně by tento přístup politických subjektů k posílení a petrifikaci demokracie velmi prospěl.

5.4 Apel autorky

Politika je významnou silou, která může atributy lidské spokojenosti posílit a rozvíjet, stejně tak jako je může brzdit či dokonce ohrozit. Je proto apelem autorky, aby občané se nejen aktivně účastnili voleb a při svých preferencích byli bdělí, aby nedali svůj hlas tomu, kdo se otevřeně či skrytě staví jejich zájmům, ale také, aby využili v co největší míře svého pasivního volebního práva, respektive aby se stali lidmi politickými. Nejde nezbytně o stranickou příslušnost, když právě na komunální úrovni nezávislí hrají velmi významnou roli. Nemusí jít ani o využití práva být volen v komunálních volbách, když

stejně důležitá je aktivita občanská na místní úrovni v různých spolecích či zapojení se do ekonomického rozhodování, např. prostřednictvím místních akčních skupin (Místní Agenda 21, 2015). Jde o spoluvytváření svého vlastního nejbližšího prostředí, vlastní svobody a zároveň obranu demokracie před jejím zneužitím, či vyhasnutím.

6. Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

BALÍK, Stanislav. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 387 s. ISBN 978-80-7325-144-4.

BALÍK, Stanislav. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada, 2009. 250 s. ISBN 978-80-247-2908-4.

BALÍK, Stanislav. *Komunální volby v České republice v roce 2002*. 1. vyd. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy university v Brně, 2003. 143 s. ISBN 80-210-3211-1.

BALÍK, Stanislav. *Okresy na severu. Komunální politika v okresech Šumperka a Jeseník v letech 1989-2006*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008. 198 s. ISBN 978-80-7325-174-1.

ČMEJREK, Jaroslav, a kol. *Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR*. 1. vyd. Praha: Kernberg Publishing, 2009. 133 s. ISBN 978-80-87168-10-3.

- ČMEJREK, Jaroslav, BUBENÍČEK, Václav, ČOPÍK, Jan. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 224 s. ISBN 978-80-247-3061-5.
- CABADA, Ladislav, KUBÁT, Michal, a kolektiv. *Úvod do studia politické vědy*. 2. rozšířené a doplněné vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 494 s. ISBN 80-86432-63-7.
- DENVER, David. *Election and Voters in Britain*. 3. vyd. New York: Palgrave, 2012. 288 s. ISBN 9780230241619.
- DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7367-385-7.
- HAŠKOVÁ, Hana, KRÍŽOVÁ, Alena, LINKOVÁ, Marcela. *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. 331 s. ISBN 80-7330-087-7.
- HUDÁK, Jakub, JÜPTNER, Petr, SVOBODA, Jiří, (eds.). *Komunální politické systémy*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2003. 190 s. ISBN 80-7308-056-7.
- JURNEČKOVÁ, Marie, MATHENSON, Cecile. *Women of Czechoslovakia*. 1. vyd. Belford Row: The New Europe Publishing Co., 1944. 52 s. Systémové číslo: 000666245.
- KRAUS, Jiří a kol. *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 879 s. ISBN 80-200-1352-1-2.
- KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0.
- KUTSCHERAUER, Alois, a kol. *Regionální disparity: disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU, 2010. 250 s. ISBN 978-80-248-2335-5.
- LIJPHART, Arend d'Angremond. *Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries*. 1. vyd. New Haven: Yale University Press, 1999. 351 s. ISBN 0-300-07893-5.

LIPSETT, Seymour, Martin. *Political man: the social bases of politics*. New York: Doubleday, 1963. 477 s. Systém. číslo 000855996.

MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel, a kolektiv. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v Českých zemích a Československu v letech 1938 – 2004, 2. díl*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2005, 1826 s. ISBN 80-7239-179-8.

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 275 s. ISBN 80-85850-22-2.

PAVLÍČEK a kol., *Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vyd. Praha: Leges, 2011. 1119 s. ISBN 978-80-87212-90-5.

PLATÓN, 427 př. Kr. – 347 př. Kr., přeložil HOŠEK, Radislav. *Ústava*. 1. vyd. Praha: Svoboda – Libertas, 1993. 523 s. ISBN 80-205-0347-1.

PETRŽÍLEK, Petr. *Udržitelný rozvoj. Doktrína sociálně demokratického hnutí v 21. Století*. Praha: Lexis Nexis CT, 2007. ISBN: 978-80-86920-20-7

RAGIN, Charles C. *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. Berkeley: University of California Press, 1989. 206 s. ISBN 978-05-2090-924-3.

ŠARADÍN, Pavel, OUTLÝ, Jan. *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 232 s. ISBN 80-244-0798-1.

VAJDOVÁ, Zdenka, ČERMÁK, David, ILLNER, Michal. *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení po roce 1990*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. 108 s. ISBN 80-7330-086-9.

VALEŠ, Lukáš. *Zrod demokratických politických systémů okresů Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 287 s. ISBN 978-80-7380-082-6.

Část monografické publikace

BUBENÍČEK, Václav. Komunální volební inženýrství. In *Sborník příspěvků z doktorandského semináře 2004*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2004. 95 l. ISBN 80-213-1150-9.

ČMEJREK, Jaroslav. (2003). Lokální a regionální politické stranictví v ČR. In: *II. Kongres českých politologů*. Praha, 2003.

ČMEJREK, Jaroslav. Specifika komunální politiky v malých obcích ČR. In *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy university v Brně, 2005. 421 s. ISBN 80-210-3865-9.

ILLNER, Michal. Formování lokálních mocenských elit se zvláštním zřetelem na úlohu starostů. In *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědná fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2001.

KOPŘIVA, Radek. Možnosti aplikace modelů stranické identifikace v podmínkách lokálního politického procesu. In *III. Kongres českých politologů*. Olomouc: Česká společnost pro politické vědy, 2006. ISBN 978-80-902176-0-7.

RYŠAVÝ, Dan. Čeští lokální politici 20 let po tranzici. In *IV. Kongres českých politologů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2009.

Články v seriálové publikaci

BUBENÍČEK, Václav; ČMEJREK, J. (2011). *La culture politique locale dans les communes rurales en République tchèque*. Revue de l'Institut du Monde et du Développement, 2011, č. 2. ISSN 2117-2633.

HANŠPACH, Daniel. *Sociální a politický profil místních politiků*. *Data & Fakta*. 1992, č. 16. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

OUTLÝ, Jan. *Volby do zastupitelstev – vývoj a souvislosti*. Politologická revue 2003, č. 2. ISSN 1211-0353.

PACEK, Alexander. RADCLIFF, Benjamin. *Turnout and the Vote for Left-of-Centre Parties: A CrossNational Analysis*. British Journal of Political Science, 1995, roč. 25, č. 1, s. 137-143.

VAJDOVÁ, Zdenka. (1995). *Postoje k lokální politice*. Data & Fakta. 1995, č. 9. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

VAJDOVÁ, Zdenka. *Politická kultura – teoretický koncept a výzkum*. Sociologický časopis. 1996, roč. 32, č. 3. ISSN 0038-0288.

VAJDOVÁ, Zdenka; KOSTELECKÝ, Tomáš. *Politická kultura lokálních společenství: případ tří měst*. Sociologický časopis, 1997. roč. 32, č. 3. ISSN 0038-0288.

Vysokoškolská kvalifikační práce

BUBENÍČEK, Václav. *Lokální modely demokracie v malých obcích ČR*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Katedra humanitních věd, Provozně ekonomická fakulta, 2010. 122 s. Školitel disertační práce doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc.

CHLUPÁČ, Zdeněk. *Regionální strany v politickém systému České republiky*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2015. 136 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Jüptner, Ph.D.

SLÁNSKÝ, Jaromír. *Diskuze o zákazu komunistických stran a hnutí v ČR (1989 – 2006)*. Hradec Králové: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, katedra humanitních věd, 2007. 78 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Blažek.

ŽÁKOVSKÁ, Alena. *Nástroje regionálního rozvoje*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko – správní fakulta, Katedra regionálního rozvoje, 2006. 48 s. Vedoucí bakalářské práce Ing. Petr Halánek.

Výzkumná zpráva

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. *Naše společnost 2005, šetření 05-01*. 2005.

Oficiální dokument

Česká národní rada. *Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava české republiky*. Aktualizované znění předpisu, jak vyplývá ze změn provedených předpisem 98/2013 Sb. s účinností od 1. června 2013.

Parlament. *Zákon č. 15/1990 Sb. Zákon o politických stranách*.

Parlament. *Zákon č. 294/1990 Sb. Ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, a kterým se zkracuje volební období národních výborů*.

Parlament. *Zákon č. 128/2000 Sb. Zákon o obcích (obecní zřízení)*. Aktualizované znění předpisu, jak vyplývá ze změn provedených předpisem 24/2015 Sb. s účinností od 1. ledna 2015.

Parlament. *Zákon č. 491/ 2001 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů*. Aktualizované znění předpisu, jak vyplývá ze změn provedených předpisem 58/2014 Sb. s účinností od 7. dubna 2014.

Rada Evropy. *Úmluva o účasti cizinců na veřejném životě na místní úrovni*. 1992. Ratifikováno Českou republikou s výjimkou 2015.

Internetové zdroje

Webové stránky

AHOJ! Česká republika. *Hlavní pilíře českého průmyslu*. [on-line]. 2015-11-15. Dostupný z WWW: <<http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Hlavni-pilire-ceskeho-prumyslu>>

Český statistický úřad. *Administrativní rozdělení okresu Jeseník*. [on-line]. 2015-07-11. Dostupný z WWW:

<<https://www.czso.cz/documents/11276/17839352/Jesen%C3%ADk.gif/ca6380e3-f7de-4abe-bb54-e3c1b5fd1b32?version=1.0&t=1413533127953>>

Český statistický úřad. *Administrativní rozdělení okresu Pardubice*. [on-line]. 2015-07-11.

Dostupný z WWW:

<<https://www.czso.cz/documents/11272/17802403/Pardubice.gif/fdc6af54-fca6-4b87-98ad-17fa0003888c?version=1.0&t=1413532671297>>

Český statistický úřad. *Charakteristika okresu Jeseník*. [on-line]. 2015-07-05. 3 s. (PDF)

Dostupný z WWW:

<https://www.czso.cz/documents/11276/17839352/okres_Jesenik.pdf/a53e4ff2-8b84-4e56-b136-2c00a93b74fa?version=1.1>

Český statistický úřad. *Charakteristika okresu Pardubice*. [on-line]. 2015-07-05. Dostupný

z WWW: <https://www.czso.cz/csu/x/charakteristika_okresu_pardubice>

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, bytů a domů 2001. Jeseník*. [on-line]. 2015-07-05.

Dostupný z WWW: <<https://www.czso.cz/staticke/slodb/slodb2001.nsf/tabx/cz0711>>

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, bytů a domů 2001. Pardubice. Obyvatelstvo podle druhu pobytu a podle obcí* [on-line]. 2015-07-11. 3 s. (PDF). Dostupný z WWW: <

<https://www.czso.cz/documents/10180/25385875/18923758+532b01.pdf/be0a6dbe-f767-45e7-b268-ae804300c3d4?version=1.0>>

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, bytů a domů 2001. Pardubice*. [on-line]. 2015-07-11.

Dostupný z WWW: <<https://www.czso.cz/staticke/slodb/slodb2001.nsf/tabx/cz0711>>

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, bytů a domů 2001. Šumperk*. [on-line]. 2015-07-05.

Dostupný z WWW:

<https://www.czso.cz/staticke/slodb/slodb2001.nsf/obce/523704_opendocument>

Český statistický úřad. *Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971-2014). Pardubický kraj. Pardubice*. [on-line]. 2015-09-11. (MS EXCEL). Dostupný

z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickyh-udaju-za-obce-cr>>

Český statistický úřad. *Volby.cz*. [on-line]. 2015-08-10. Dostupný z WWW:

<<http://volby.cz/>>

Český statistický úřad. *Vybrané ukazatele za okres Jeseník*. [on-line]. 2015-07-11.

Dostupný z WWW:

<<https://www.czso.cz/documents/11276/17839352/7101.pdf/e2037a21-8f27-46dd-9a75-0f80a6714565?version=1.3>>

Český statistický úřad. *Vybrané ukazatele za okres Pardubice*. [on-line]. 2015-07-11.

Dostupný z WWW:

<<https://www.czso.cz/documents/11272/29135545/CZ0532.pdf/8e6f4300-74ca-4203-9992-4929f10fac8a?version=1.1>>

Český statistický úřad. *Základní výsledky Sčítání lidu, domů a bytů v dlouhodobém vývoji - okres Jeseník*. [on-line]. 2015-07-11. Dostupný z WWW:

<https://www.czso.cz/csu/xm/zakladni_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_v_dlouhodobem_vyvoji_okres_jesenik>

Dašice. *Členové rady*. [on-line]. 2015-08-11. Dostupný z WWW:

<<http://dasice.cz/clenove/os-1005/p1=1298>>

Holice. *Rada města*. [on-line]. 2015-08-11. Dostupný z WWW:

<<http://www.holice.eu/aktuality-obcan/rada-mesta/slozeni-rady-mesta.html>>

Chvaletice. *Rada města 2014-2018*. [on-line]. 2015-11-8. Dostupný z WWW:

<<http://chvaletice.cz/slozeni%2Drady%2Dmesta%2D2014%2D2018/os-4670/p1=13610>>

Chvaletice. *Zastupitelstvo města pro volební období 2006-2010*. [on-line]. 2015-10-23.

Dostupný z WWW: <<http://www.chvaletice.cz/zastupitelstvo-mesta-pro-volebni-obdobi-2006-2010/os-4658/p1=10873>>

Jeseník, oficiální stránky lázeňského města. *Školství Jeseník*. [on-line]. 2015-07-11.

Dostupný z WWW: <<http://www.jesenik.org/firmy/o129-jesenik/k2412-skolstvi/>>

KDU-ČSL. *Stručná historie ČSL a KDU-ČSL*. [on-line]. 2015-11-17. Dostupný z WWW:

<<http://kdu.cz/o-nas/historie>>

Kojice. *Zastupitelstvo*. [on-line]. 2015-10-23. Dostupný z WWW:
<<http://www.kojice.cz/obecni-urad/povinne-informace/subjekt-zastupitelstvo-2.html>>

Knihovna Václava Havla. *Idealismus včera a dnes*. [on-line]. 2015-11-5. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://www.vaclavhavel-library.org/docs/3-misto1.pdf>>

Lázně Bohdaneč. *Rada města*. [on-line]. 2015-11-8. Dostupný z WWW:
<<http://www.lazne.bohdanec.cz/cs/33-rada-mesta/>>

Místní Agenda 21. Základní informace o místní Agendě 21 v České republice. [on-line]. 2015-11-15. Dostupný z WWW:
<<http://ma21.cenia.cz/Základn%C3%ADinformaceoMA21/tabid/85/language/cs-CZ/Default.aspx>>

Moravany. *Zastupitelstvo a rada obce*. [on-line]. 2015-11-8. Dostupný z WWW:
<<http://www.obec-moravany.cz/index.php/moravany-a-okoli-2/zastupitelstvo-a-rada>>

Opatovice nad Labem. *Povinně zveřejňované informace*. [on-line]. 2015-11-8. Dostupný z WWW: <<http://www.opatovicenadlabem.cz/povinne-informace-uradu>>

Pardubice. *Rada*. [on-line]. 2015-11-8. Dostupný z WWW:
<<http://www.pardubice.eu/urad/radnice/rada/>>

Parlamentní listy. *Pitr dostal pět let za daňové úniky. Provod je díky amnestii beztrestný*. [on-line]. 2015-11-6. Dostupný z WWW:
<<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pitr-dostal-5-let-za-danove-uniky-Provod-je-diky-amnestii-beztrestny-276141>>

Přelouč. *Rada města*. [on-line]. 2015-11-8. Dostupný z WWW:
<<http://www.mestoprelouc.cz/mesto/organy-mesta/rada/>>

Řečany nad Labem. *Zastupitelstvo*. [on-line]. 2015-10-23. Dostupný z WWW:
<<http://www.recanynadlabem.cz/urad-2/informace-zverejnovane-o-povinnem-subjektu-podle-zakona-c-106-1999-sb-o-svobodnem-pristupu-k-informacim/subjekt-zastupitelstvo-2.html>>

Sezemice. *Rada města*. [on-line]. 2015-11-8. (PDF). Dostupný z WWW:
<<http://sezemice.cz/rada%2Dmesta/os-1050/p1=2689>>

Školy online. *Střední školy Pardubice*. [on-line]. 2015-07-07. Dostupný z WWW:
<<http://www.stredniskoly.cz/seznam-skol/pardubicky-kraj/pardubice/>>

Úřad pro zahraniční styky a informace. *Radovan Krejčíř zatčen v JAR*. [on-line]. [cit. 2015-11-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.uzsi.cz/cz/radovan-krejcir-zatcen-v-jar.html>>

Elektronické články

BERNARD, Josef. *Kompletní jmenná databáze kandidátů do zastupitelstev měst a obcí jako nástroj pro výzkum populace kandidátů a zastupitelů*. ACTA POLITOLOGICA [on-line]. 2013, roč. 5, č. 1. ISSN 1803-8220. [cit. 2015-11-05]. (PDF). Dostupný z WWW:
<<http://acpo.cz/>>

BUŠTÍKOVÁ, Lenka. *Analýza sociálních sítí*. Sociologický časopis [on-line]. 1999, č. 2. ISSN 0038-0288. [cit. 2015-11-05]. (PDF). Dostupný z WWW:
<http://sreview.soc.cas.cz/uploads/42a6c78198cacdc20c3a2da286e0c226ef935606_210_193BUSTI.pdf>

ČMEJREK, Jaroslav; ČOPÍK, Jan. *Kontinuita a diskontinuita ve vývoji lokální politické reprezentace*. ACTA POLITOLOGICA [on-line]. 2009, roč. 1, č. 3. ISSN 1803-8220. [cit. 2015-11-23]. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://acpo.cz/>>

GEIBLER, Hana. MOURALOVÁ, Magdalena. *Komparativní přístupy při zkoumání veřejných politik*. [on-line]. [cit. 2015-07-04]. 24 s. (MS WORD). Dostupný z WWW:
<http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-138-version1-100224_geissler_mouralova_komparace.doc>

KUBÁLEK, Michal, BUBENÍČEK, Václav. *Charakter lokální politiky v suburbánním politickém prostoru*. ACTA POLITOLOGICA [on-line]. 2012, roč. 4, č. 3. ISSN 1803-8220. [cit. 2015-11-05]. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://acpo.cz/>>

LEBEDA, Tomáš. *Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva*. ACTA POLITOLOGICA [on-line].

2009, roč. 1, č. 3. ISSN 1803-8220. [cit. 2015-07-05]. (PDF). Dostupný z WWW:
<<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00056.pdf>>

LINEK, Lukáš. *Vliv volební účasti na zisky politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny*. ACTA POLITOLOGICA, 2012, roč. 4, číslo 1. ISSN 1803-8220. [on-line]. 17 s. [cit. 2015-09-16]. (PDF). Dostupný z WWW:
<<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00149.pdf>>

MACHONIN, Pavel. *Neúčast ve volbách jako jeden z indikátorů sociální soudržnosti / nesoudržnosti a její širší souvislosti (se zvláštním zřetelem ke krajským volbám 2004)*. Naše společnost, 2005, č. 1. [on-line]. 25 s. [cit. 2015-11-15]. (PDF). Dostupný z WWW:
<<http://cvvm.soc.cas.cz/2005-1/neucast-ve-volbach-jako-jeden-z-indikatoru-socialni-soudrznosti-nesoudrznosti-a-jeji-sirsi-souvislosti-se-zvlastnim-zretelem-ke-krajskym-volbam-2004>>

MARKSOVÁ, Michaela. *Kvóty? Ano!* [on-line]. [cit. 2015-11-13]. Dostupný z WWW:
<<http://www.cssd.cz/aktualne/nazory-a-komentare/kvoty-ano/>>

OUŘEDNÍČEK, Martin. *Suburbanizace, co to je a jaké má podoby?*. [on-line]. [cit. 2015-07-07]. Dostupný z WWW: <http://www.suburbanizace.cz/01_theorie_suburbanizace.htm>

STRNADOVÁ, Tereza. *Pozor na křížky aneb jak správně volit v komunálních a senátních volbách*. [on-line]. [cit. 2015-11-03]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/pozor-na-krizky-aneb-jak-spravne-volit-v-komunalnich-a-senatnich-volbach-1ob-/domaci.aspx?c=A101012_1464789_domaci_kot>

SMRČKA, Vít. *Blahutovice by mohli dodávat Ostravsku také teplo*. [on-line]. [cit. 2015-11-07]. Dostupný z WWW: <<http://energetika.tzb-info.cz/6255-blahutovice-by-mohly-dodavat-ostravsku-take-teplo>>

ŠARADÍN, Pavel. *Volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev ČR*. Středoevropské politické studie [on-line]. 2004, roč. 6, číslo 2-3. [cit. 2015-11-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=198>>

TOMŠÍK, Vladimír. *Ohlédnutí za reformami, ohlédnutí za konferenci „Dvacet let finančních a bankovních reforem v České republice“*. Politická ekonomie, 2010, číslo 2.

Vysoká škola ekonomická v Praze. [on-line]. 17 s. [cit. 2015-11-06]. (PDF). DOI: 10.18267/j.polek.730. Dostupný z WWW: <<https://www.vse.cz/polek/730>>

VEČERNÍK, Jiří. *Proměny a problémy české sociální politiky*. Sociologický časopis, číslo 5, ročník 41, 2005, Vol. 41. Sociologický ústav AV Praha. [on-line]. 880 s. [cit. 2015-11-12]. (PDF). Dostupný z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/0680022d7a7151150edf6787bab278dd0efb5081_573_507vecernik18.pdf>

Výzkumná zpráva, studie

PECHÁČEK, Štěpán. *Panašování jako způsob personalizované volby v rámci poměrného volebního systému*. Studie č. 1.223. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Parlamentní institut, 2013. [on-line]. 9 s. [cit. 2015-11-13]. (PDF). Dostupný z WWW: <http://invenio.nusl.cz/record/136183/files/nusl-136183_1.pdf>

Ústní sdělení

PETRŽÍLEK, Petr: Neveřejná přednáška s tématem „Demokracie“. Advokátní kancelář Petržílek s.r.o. v Úvalech. 28. října 2015.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Endogenní přístup

Tabulka č. 2: Charakteristika okresu Jeseník

Tabulka č. 3: Velikost obcí v okrese Jeseník k 01. 03. 2001

Tabulka č. 4: Volební účast (%) v obcích okrese Jeseník (Balík, 2008, s. 50) v rozmezí let 1998-2006

Tabulka č. 5: Vývoj volební účasti v okrese Jeseník v komunálních volbách mezi lety 2002-2006.

Tabulka č. 6: „Počet obcí s radami okresu Jeseník, v nichž velké politické strany získaly mandát v zastupitelstvu“ (Balík, 2008, s. 97)

Tabulka č. 7: Procentuální podíl starostek v obcích Jeseníckého okresu

Tabulka č. 8: Exogenní přístup

Tabulka č. 9: Charakteristika okresu Pardubice k 01. 03. 2001

Tabulka č. 10: Velikost obcí v okresu Pardubice k 01. 03. 2001

Tabulka č. 11: Volební účast (%) v obcích Pardubického okresu v komunálních volbách v rozmezí let 1998-2006

Tabulka č. 12: Volební účast (%) v nejlidnatějších sídlech Pardubického okresu v komunálních volbách 1998-2006

Tabulka č. 13: Volební účast (%) a vítězné politické uskupení v komunálních volbách obcí okresu Jeseník.

Tabulka č. 14: Obce Pardubického okresu s nejvyšší volební účastí (%), vítěz voleb

Tabulka č. 15: Volební účast (%) v komunálních volbách v letech 1998-2006

Tabulka č. 16: Názory dotázaných na vztah demokracie a společenské soudržnosti (%)

Tabulka č. 17: Osobní důvody neúčasti ve volbách

Tabulka č. 18: Počet obcí s radami okresu Pardubice, v nichž velké politické strany získaly mandát v zastupitelstvu

Tabulka č. 19: Počet obcí s obecními radami okresu Jeseník a okresu Pardubice, v nichž velké politické strany získaly mandát v zastupitelstvu

Tabulka č. 20: Procentuální podíl starostek v obcích Pardubického okresu.

Seznam grafů

Graf č. 1: Trend průměrné volební účasti v komunálních volbách v letech 1998-2014

Graf č. 2: Vývoj úspěšnosti politických stran v komunálních volbách obcí s obecní radou

Graf č. 3: Podíl starostek v sledovaných obcích okresu Jeseník a okresu Pardubice

Seznam použitých zkratk

ABS. absolutní hodnota

BV Bílá Voda

čl.	článek
ČR	Česká republika
ČSL	Československá strana lidová
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ED	Evropští demokraté
KDU	Křesťanská demokratická unie
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová
KSČ	Komunistická strana Československá
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
mj.	mimo jiné
NK	Nezávislí kandidáti
NSO	Nezávislé sdružení občanů
o.	obec
ODS	Občanská demokratická strana
OOKV	Občané obce Kobyly nad Vidnavkou
S	Sdružení
Sb.	Sbírka zákonů
SN	Sdružení nezávislých
SNK	Sdružení nezávislých kandidátů
SOZSOK	Sdružení občanů za samostatnou obec Kobyly
US-DS	Unie svobody - Demokratická unie
ZRO	Za rozvoj obce
ZROP a SZ	Za rozvoj Písečné a Starého Zejfu